

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԹԻՎ 2

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի գիտական խորհրդի 2019թ. հոկտեմբերի 28-ի նիստի

Խորհրդի 41 անդամներից ներկա էին 30-ը: Նախագահում էր խորհրդի նախագահ դեկան, պրոֆ. Գ.Ղազինյանը, քարտուղարում՝ խորհրդի քարտուղար Ս.Սուջյանը: Քվորումը ստուգելուց հետո խորհրդի նախագահը քվեարկության դրեց օրակարգը, որը միաձայն հաստատելուց հետո խորհուրդն անցավ օրակարգային հարցերի քննարկմանը (օրակարգը կցվում է):

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Հոբելյան:
2. Գիտական հաղորդում՝ Հայաստանի Հանրապետության դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության հիմնադրույթների գիտագործնական ասպեկտներով վերլուծություն (զեկ.՝ ի.գ.դ., պրոֆ. Գ.Դանիելյան):
3. Քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի հաշվետվությունը՝ ուսումնական և գիտահետազոտական գործունեության մասին (զեկ.՝ ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Վ.Հովհաննիսյան):
4. Հաղորդում առկա ուսուցմամբ բակալավրիատի 4-րդ կուրսի, մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանողների՝ համապատասխանաբար դիպլոմային և աշխատանքների և մագիստրոսական թեզերի թեմաների և դեկավարների հաստատման մասին (զեկ.՝ ամբիոնների վարիչներ):
5. Ընթացիկ հարցեր:

1. ԼՍԵՑԻՆ. Իրավ. գիտ. դոկ., պրոֆ. Ս.Բարսեղյանի 80-րդ տարեդարձի կապակցությամբ շնորհավորանքներ ԵՊՀ ռեկտորի և իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի կողմից:

ԵՊՀ ռեկտորի անունից իրավ. գիտ. դոկ., պրոֆ. Ս.Բարսեղյանի 80-րդ տարեդարձի կապակցությամբ շնորհավորանքներով հանդես եկավ ԵՊՀ գիտական խորհրդի քարտուղար Լ.Հովսեփյանը: Իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական անձնակազմի անունից Ս.Բարսեղյանին շնորհավորանքի ջերմ խոսքեր հայտնեց դեկան, պրոֆ. Գ.Ղազինյանը: Շնորհավորանքներով հանդես եկան նաև ՀՀ արդարադատության ակադեմիայի ռեկտոր Ս.Առաքելյանը, ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի նախագահ Ե.Խունդկարյանը, իրավ.գիտ. թեկնածու, դոցենտ Դ.Ավետիսյանը, ի.գ.դ., պրոֆ. Վ.Հովհաննիսյանը:

2. ԼՍԵՑԻՆ. Գիտական հաղորդում՝ Հայաստանի Հանրապետության դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության հիմնադրույթների գիտագործնական ասպեկտներով վերլուծություն (զեկ.՝ Ի.Գ.Դ., պրոֆ. Գ.Դանիելյան):

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Պրոֆ. Գ.Ղազիսյանը, դոց. Ա.Ղազիսյանը, պրոֆ. Վ.Հովհաննիսյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ.

Հաղորդումն ընդունելի գիտությունը (հաղորդումը կցվում է):

3. ԼՍԵՑԻՆ. Քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի հաշվետվությունը՝ ուսումնական և գիտահետազոտական գործունեության մասին (զեկ.՝ ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Վ.Հովհաննիսյան):

Քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Վ.Հովհաննիսյանն ամփոփ տեղեկություններ ներկայացրեց հաշվետու ժամանակահատվածում իր ղեկավարած ամբիոնի ուսումնական և գիտահետազոտական գործունեության մասին:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Պրոֆ. Տ.Բարսեղյանը, պրոֆ. Ն.Այվազյանը, պրոֆ. Հ.Խաչիկյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաշվետվությունը գնահատելի դրական (հաշվետվությունը կցվում է):

4. ԼՍԵՑԻՆ. Հաղորդում առկա ուսուցմամբ բակալավրիատի 4-րդ կուրսի, մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանողների՝ համապատասխանաբար դիպլոմային և աշխատանքների և մագիստրոսական թեզերի թեմաների և ղեկավարների հաստատման մասին:

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ամբիոնների վարիչները կարճ հաշվետվություն ներկայացրին բակալավրիատի 4-րդ կուրսի, մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանողների՝ համապատասխանաբար դիպլոմային և աշխատանքների և մագիստրոսական թեզերի թեմաների և ղեկավարների հաստատման մասին:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Պրոֆ. Կ.Գևորգյանը, Ա.Գաբուզյանը, պրոֆ. Ա.Հայկյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաստատել բակալավրիատի 4-րդ կուրսի, մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանողների՝ համապատասխանաբար դիպլոմային և աշխատանքների և մագիստրոսական թեզերի թեմաները և ղեկավարներին:

5. Ընթացիկ հարցեր

5.1 ԼՍԵՑԻՆ. Քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի միջնորդությունը՝ «Քաղաքացիական իրավունք 1» առարկայի առաջին ընթացիկ ստուգման գրավոր ձևի վերանայման մասին:

Ամբիոնի վարիչ, պրոֆ. Վ.Ավետիսյանը ներկայացրեց, որ 2019-2020 ուսումնական տարվա 2-րդ կուրսում ընթացիկ ստուգումը որոշվել է անցկացնել բանավոր, քանի որ «Քաղաքացիական իրավունք 1» առարկան ներառում է ընդհանուր դրույթներ, հասկացություններ, ուստի տրված գիտելիքները և ուսանողների հետ կազմակերպված աշխատանքները հնարավորություն չեն տալիս կազմակերպել գրավոր արդյունավետ քննություն:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Դոց. Ա.Մարգարյանը, դեկան, պրոֆ. Գ.Ղազինյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ.

Հաստատել «Քաղաքացիական իրավունք 1» առարկայի առաջին ընթացիկ ստուգման անկացման բանավոր ձևը:

5.2 ԼՍԵՑԻՆ. ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի միջնորդությունը՝ Քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասիստենտ Գևորգ Պողոսյանի՝ «Ոչ առևտրային կազմակերպությունները՝ որպես քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտ» վերտառությամբ մենագրությունը տպագրության երաշխավորելու վերաբերյալ:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Դեկան պրոֆ. Գ.Ղազինյանը, դոց. Ա.Մարգարյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաշվի առնելով ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի դրական եզրակացությունը՝ Քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասիստենտ Գևորգ Պողոսյանի՝ «Ոչ առևտրային կազմակերպությունները՝ որպես քաղաքացիական իրավունքի սուբյեկտ» վերտառությամբ մենագրությունը երաշխավորել տպագրության:

5.3 ԼՍԵՑԻՆ. ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի միջնորդությունը՝ Քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասիստենտ Շուշանիկ Ղուկասյանի՝ «Ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման հիմնախնդիրները ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրությամբ» վերտառությամբ մենագրությունը տպագրության երաշխավորելու վերաբերյալ:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Դեկան պրոֆ. Գ.Ղազինյանը, դոց. Ա.Մարգարյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաշվի առնելով ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի դրական եզրակացությունը՝ Շուշանիկ Ղուկասյանի՝ «Ապրանքների, աշխատանքների և ծառայությունների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի հատուցման հիմնախնդիրները ՀՀ քաղաքացիական օրենսդրությամբ» վերտառությամբ մենագրությունը երաշխավորել տպագրության:

5.4 ԼՍԵՑԻՆ. ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի միջնորդությունը՝ Ք.Վարդանյանի և Գ.Եզանյանի՝ «Միգրացիոն գործընթացների միջազգային իրավական և ներպետական կարգավորումը» վերտառությամբ ուսումնամեթոդական ձեռնարկը տպագրության երաշխավորելու վերաբերյալ:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Դեկան պրոֆ. Գ.Ղազինյանը, դոց. Ա.Մարգարյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաշվի առնելով ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի դրական եզրակացությունը՝ Ք.Վարդանյանի և Գ.Եզանյանի՝ «Միգրացիոն գործընթացների միջազգային իրավական և ներպետական կարգավորումը» վերտառությամբ ուսումնամեթոդական ձեռնարկը երաշխավորել տպագրության:

5.5 ԼՍԵՑԻՆ. ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի միջնորդությունը՝ Քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասիստենտ Նելլի Աղաբաբյանի՝ «Անչափահասների գործերով վարույթի իրավական և տեսական հիմքերի զարգացումը ՀՀ քրեական դատավարության մինչդատական վարույթում» վերտառությամբ մենագրությունը տպագրության երաշխավորելու վերաբերյալ:

ԱՐՏԱՀԱՅՏՎԵՑԻՆ. Դեկան պրոֆ. Գ.Ղազինյանը, դոց. Ա.Մարգարյանը:

ՈՐՈՇԵՑԻՆ. Հաշվի առնելով ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի մեթոդական խորհրդի դրական եզրակացությունը՝ Քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի ասիստենտ Նելլի Աղաբաբյանի՝ «Անչափահասների գործերով վարույթի իրավական և տեսական հիմքերի զարգացումը ՀՀ քրեական դատավարության մինչդատական վարույթում» վերտառությամբ մենագրությունը երաշխավորել տպագրության:

Խորհրդի նախագահ

Գ. Ղազինյան

Խորհրդի քարտուղար

Տ.Սուլջան

Գիտագործնական վերլուծություն

„ՀՀ դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության վերաբերյալ

Ըստ „ՀՀ դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության (այսուհետ նաև՝ ռազմավարություն)՝ կազմվել են երեք գործողությունների ծրագրեր՝ *կարճաժամկետ* (2019 թվականի 2-րդ կիսամյակից մինչև 2020 թվական), *երկարաժամկետ* (2021 թվականից մինչև 2023 թվականը) և էլեկտրոնային արդարադատության հարթակի ստեղծման և տվյալների էլեկտրոնային բազաների մատչելիության ապահովման վերաբերյալ առանձին գործողությունների ծրագիր (2019 թվականի 2-րդ կիսամյակից մինչև 2023 թվականը):

Նախ, սկսենք լավ լուրից, ըստ որի՝ Ռազմավարության և, հատկապես, ՀՀ դատական օրենսգիրքի սահմանադրական օրենքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին օրենքի նախագծերի վերաբերյալ Վենետիկի հանձնաժողովը, որոշ բացառություններով հանդերձ, բարձր գնահատական է տվել: Այս կարևոր փաստը ներկայումս լայնորեն լուսաբանվում է, ինչը ողջունելի է, քանզի վերջապես հանրային իշխանությունները ոգևորված են միջազգային այդ խորհրդատվական կառույցի իրավական դիրքորոշումներով: Մնում է հուսալ, որ այսուհետ չենք ունենա երկակի վերաբերմունք և մեր ոգևորությունը պայմանավորված չի լինի սոսկ իրավիճակային գնահատականներով:

Բայց ամբողջ խնդիրն այն է, որ նույն *Վենետիկի հանձնաժողովը նույնպես գերազանց է գնահատել այս պահին գործող „ՀՀ դատական օրենսգիրքի սահմանադրական օրենքը*: Համոզված եմ, որ դարձյալ որոշ վերապահումներով, գերազանց են գնահատվելու նաև հաջորդիվ բոլոր հնարավոր նախագծերը: Ասել կուզի, իրավական բարեփոխումների գործընթացը բոլորովին այլ իրավաքաղաքական չափանիշներով է ուրվագծվում, և միջազգային փորձագիտական ցանկացած կառույց իրեն թույլ չի տա ընդհանուր գծերով բացասական տեսակետ հնչեցնել, եթե սկզբունքորեն չեն շրջանցվում միջազգային իրավական չափանիշները: Իսկ դիտողությունները կամ նկատառումները ողջամտորեն ձևակերպվում են դասական դիվանագիտական լեզվառճով, ուստի իրավասու կառույցների խնդիրն է համարժեք ընկալել այդ ամենը և հետևություններ անել:

Այսպիսով, դատաիրավական բարեփոխումների առանցքային թիրախները ոչ այնքան իրավական տարաբնույթ լուծումներն են, որքան քաղաքական կամքի ու դատական իշխանության անկախության երաշխավորման դե ֆակտո գործոնների առկայությունը:

Վերջին հաշվով, ներկայիս հանրային ինքնագիտակցությունը, ցավոք, հակված է ոչ թե սկզբունքորեն անկախ դատարաններ ու Բարձրագույն դատական խորհուրդ ունենալուն, այլ այնպիսի դատարանների, որոնք յուրային են, համարժեք են ընկալում ինչ-որ

տեղ նաև հեղափոխական պահանջները և լռելյայն կղեկավարվեն դրանցով: Ինքնուրույն, անկախ կարող է համարվել ու պաշտպանության կարիք ունենալ միայն այնպիսի դատավորը, որը հասկանում է այս ,պարզ ճշմարտությունը:

Չարգացնելով միտքս, կամենում են ընդգծել, որ ցանկացած ինստիտուցիոնալ բարեփոխումներից առաջ, նախ, մենք բոլորս պարտավոր ենք հոգալ, որպեսզի լրջորեն վերանայվի հանրային իրավական մշակույթը, նրանում արմատախիլ լինեն դատարանների կողմից արդարադատության իրականացմանը խմբովի մասնակցելու անթույլատրելի ձգտումները: ***Հարկ է այդ իրավական մշակույթը հետևողականորեն ուղղակի ներդնել նաև ոչ միայն գործադիր ու իրավապահ համակարգի պաշտոնյաների, այլև արդեն խորհրդարանի պատգամավորների գիտակցության մեջ, քանզի պատգամավորները ևս իրենց պատկերացնում են դատարանակազմության և դատավարական գործընթացի անմիջական մասնակիցների, ուղղորդողի դերում:***

Դատաիրավական ռազմավարության առանցքային նյութը, ըստ շրջանառության մեջ դրված փաստաթղթերի, կոռուպցիոն երևույթների կանխարգելում է, ընդ որում, այնպիսի կառուցակարգերով, որպեսզի հրնթացս էլ ավելի բարելավվի դատական իշխանության անկախությունը: Այս շրջանում, ինքս խիստ ողջունելի կհամարեի և ակնկալում էի, որ օրենսդրական հարթությամբ վերջապես հստակ արգելքներ սահմանվեին պաշտոնյաների կողմից դատական ակտերը գնահատելու, դատարանների նկատմամբ հանրային վստահության վերաբերյալ իրենց անձնական պատկերացումները որպես փաստ բարձրաձայնելու համար, և բնականաբար, ամրագրվեին պատասխանատվության համաչափ միջոցներ: Խոսքը նաև դրական գնահատականների մասին է, քանզի ***ցանկացած գնահատական արդեն իսկ ապօրինի միջամտության ցուցիչ է, քանզի գնահատել, նշանակում է վերադասի կերպարի մեջ տեղավորվել:***

Ընդհանրապես, հիմնավորված ու տրամաբանական կլիներ՝ նախկինում պաշտոնավարած դատավորների ու իրավապահ մարմիններում աշխատած անձանց նկատմամբ համատարած անվստահության պարագայում առաջնահերթ համարվեր առնվազն ***յուստրացիա*** նախաձեռնելը: Այս ինստիտուտի մասին խոսում են մշտապես, բայց այդպես էլ փորձ չի արվում այն կենսագործել, ինչը մտահոգության տեղիք է տալիս այդ կոչերի խորքայնության մասին: Նկատենք, որ անգամ Գերմանիայում՝ երկու պետությունների միավորումից հետո, կիրառվեց յուստրացիա, ինչի արդյունքում այդ մարդկանց պարզապես արգելվեց աշխատել որոշ տեսակի հանրային ծառայություններում, ի տարբերություն՝ մերձբալթյան երկրների, որոնք ոչ իրավաչափորեն սկզբնապես ընդհանրապես արգելել էին զբաղվել որևէ աշխատանքով, ինչը խիստ դատապարտվեց ՄԻԵԴ-ի կողմից:

Ռազմավարությունն ունի դրական որոշակի կողմեր, մասնավորապես դրանում տեղ են գտել վերջին շրջանում նաև Բարձրագույն դատական խորհրդի և, ընդհանրապես իրավագետների կողմից պաշտոնապես ներկայացված դիրքորոշումները, հարստացված են

մի շարք նորամուծություններով և այլն: Մեծ հաշվով, այս փաստաթուղթը միայն մասամբ է բավարարում ռազմավարության պահանջներին, դրանում խիստ ընտրանքային, միակողմանի ու սահմանափակ է ներկայացված արդեն իսկ կատարված աշխատանքը, ինչը հնարավորություն կտար պարզելու նորամուծությունների, եթե դրանք իսկապես նորամուծություն են, անհրաժեշտությունը: Միաժամանակ կան խիստ մտահոգող ասպեկտներ, մասնավորապես՝

ա) Ռազմավարությունն անհարկի քաղաքականացված է, դրանում կան բազում իրավական ակտին ոչ բնորոշ քաղաքական գնահատականներ, որոնք չեն ուղեկցվել կոնկրետ հետազոտական նյութերով,

բ) դրանում անթույլատրելի շատ են վերացական դրույթները, մասնավորապես, կոնկրետություն պահանջող հարցադրումների կտրվածքով նախապատվությունը տրվել է ,անհրաժեշտ է վերանայել, ,կուսումնասիրվեն և կբացահայտվեն խնդիրները և կառաջադրվեն լուծումներ և նմանաբնույթ արտահայտությունների (ակնհայտ է, որ Ռազմավարություն մշակվում է արդեն իսկ բացահայտված խնդիրները լուծելու ակնկալիքով),

գ) առկա են ակնհայտ հակասական դրույթներ, օրինակ՝ մի կողմից խոսվում է Փաստահավաք խմբի այնպիսի կարգավիճակի մասին, որը աղերսներ չի ունենալու արդարադատության գործառույթի հետ, մյուս կողմից՝ վերջինս անգամ իրավասու է լինելու անձեռնմխելիություն շնորհել որոշ անձանց,

դ) Ռազմավարությունում անչափ շատ են գուտ տեխնիկական լուծում պահանջող հարցադրումները, մինչդեռ՝ անտեսված են բազում առանցքային ու բովանդակային հարցադրումներ,

ե) բացակայում է արդեն իսկ կատարված, առնվազն մշակված օրինագծերի առկայության մասին որևէ տեղեկատվություն, օրինակ՝ խոսվում է քրեական, քրեական դատավարության, վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ օրենսդրության բարելավման, մասնավորապես նոր օրենսգրքեր ընդունելու մասին, սակայն անտեսվում է այն հանրահայտ փաստը, որ դրանց նախագծերն արդեն պատրաստ են և այլն:

Մինչ կոնկրետ նկատառումներին անցնելը, անհրաժեշտ էմ համարում նկատել, որ բարեփոխումների մի շարք ծրագրային դրույթներ նաև իմ առաջարկությունների արտացոլում է: Մասնավորապես, առաջարկությունների փաթեթը հանձնել էմ վարչապետին և միաժամանակ, ընդգծել, որ ամեն մի նախաձեռնություն կարող է կյանքի կոչվել և երաշխավորել ակնկալվող արդյունք, եթե այն իրականացվում է անարատ, չխեղաթյուրված կանոններով:

Հակրիճ ներկայացնեմ մի քանի նկատառումներ՝

- նախ, օրակարգային հարց է պետական համակարգում պետական ծառայողների կողմից իրավական բարեփոխումների հայեցակարգեր, օրինագծեր մշակելու արատավոր պրակտիկայից ձերբազատվելու անհրաժեշտությունը: Սկզբունքորեն պետական ծառայությունն անհամատեղելի է օրինաստեղծ գործունեության վաղ փուլի, այն է՝ նախագծերի մշակման և փորձաքննության հետ: Ներկա կառուցակարգերն ի գործու չեն ապահովելու ինչպես անհրաժեշտ որակ, այնպես էլ անկաշկանդ քննարկումներ: Վերջին հաշվով, Կառավարության համակարգից դուրս եկող ցանկացած նորմատիվ ուղղվածության փաստաթուղթ ընկալվում է իբրև Կառավարությանն աջակցելու նկատառումով այն ամեն գնով գովաբանելու ենթակա երևույթ՝ դրանից բխող անընդունելի հետևանքներով հանդերձ: Ցանկացած քննդատական խոսք ընկալվում է, որպես առնվազն հակահեղափոխություն և արժանանում արտաքուստ ուղղորդված հայեցողության:

Չեմ կարծում, որ որևէ մեկը կասկածում է, որ մոտակա ժամանակներում լավագույն մասնագետները բնավ չեն նախընտրելու պետական համակարգը, որքան էլ դրանում առանձին պաշտոններ գրավիչ լինեն զուտ բարձր աշխատավարձով,

- տևական ժամանակ է, ինչ խոսվում էր, այսպես կոչված, *անցումային արդարադատության* մասին, մինչդեռ՝ որպես այդ խնդրի կառուցակարգային գրավական է համարվել Փաստահավաք հանձնաժողովի ստեղծումը, որը պետք է զբաղվի 1991-2018 թթ. Հայաստանում տեղի ունեցած էական խախտումների վերաբերյալ փաստերի հավաքագրմամբ: Նկատենք, որ փաստեր հավաքագրելն ինքնին որևէ աղերս չունի արդարադատության հետ, այն սուկ բացահայտ գործիք է որոշ չափանիշներին չբավարարող դատավորների լիազորությունը դադարեցնելու համար: Ընդ որում, հրնթացս շրջանառության մեջ դրված նախագիծը ապացույցն էր այն բանի, որ եթե օրինակ ՄԴ-ի պարագայում նույն այդ դատավորները կամավոր հրաժարականներ ներկայացնեին, նրանց համար կնշանակվեին վաղ կենսաթոշակներ և այլ սոցիալական աջակցության նպաստներ:

Առաջ անցնելով նկատեմ, որ վաղ կենսաթոշակի գաղափարն աղավաղված է ընդհանրապես, ինչին չի անդրադարձել նաև Վենետիկի հանձնաժողովը, քանզի վերջինս բավարարվել է բացառապես իրեն ներկայացված նախագծով: Խնդիրն այն է, որ այդ կարող է վաղ կենսաթոշակի գաղափարը ներդրվել, առնվազն հետևյալ պայմաններով՝

ա) այն տարածվի բոլոր դատական ատյանների դատավորների վրա,

բ) սահմանվի նվազագույն տարիք և նվազագույն պաշտոնավարման ժամկետ,

գ) չամրագրվեն հրաժարականներ ներկայացնելու կոնկրետ ժամկետներ:

Միայն այս լրացուցիչ երաշխիքները կարող են կամավորության հետ զուգահեռ, հիմք հանդիսանալ քաղաքական հետապնդումներից զերծ դատական համակարգ ունենալու համար:

Ինչ վերաբերում է Փաստահավաք հանձնաժողովի կազմին և խախտումների շրջանակի հստակեցմանը, որի շուրջ ներկայումս լայն քննարկումներ են ծավալվում, համարում եմ ոչ էական հարցադրումներ. վերջին հաշվով, անկախ մասնագիտացման որակից, հեղինակության աստիճանից և այլն, անչափ մեծ է վտանգը, որ դա ցանկացած պարագայում լինելու է քաղաքական ուղղվածության կառույց:

Մակայն առավել խնդրահարույց է այդ մարմնի սահմանադրական կարգավիճակը: Ռազմավարությունից բխում է, որ Փաստահավաք հանձնաժողովը՝ 20 անդամով պետք է ձևավորվի արդեն 2020 թ. առաջին եռամսյակի ընթացքում, այսինքն՝ մինչև սահմանադրական փոփոխությունները: Ընդ որում, խոսքն այնպիսի լիազորություններով օժտված մարմնի մասին է, որը որևէ կերպ չի կարող համահունչ լինել Սահմանադրության 122-րդ հոդվածով սահմանված, այսպես կոչված, ինքնավար մարմինների իրավական կարգավիճակի հետ. Մարդու և քաղաքացու հիմնական իրավունքների և ազատությունների իրականացումն ապահովելու, ինչպես նաև Սահմանադրությամբ սահմանված հիմնարար նշանակություն ունեցող հանրային շահերի պաշտպանության նպատակով պատգամավորների ընդհանուր թվի ձայների մեծամասնությամբ ընդունված օրենքով կարող են ստեղծվել ինքնավար մարմիններ:

Թեպետ, Ռազմավարությունում զուտ խմբագրական կտրվածքով վերապահում է արված առ այն, որ Փաստահավաք հանձնաժողովը չունի իրավապահ կամ դատական մարմնին բնորոշ գործառույթներ, սակայն վերջինիս համար սահմանված են այնպիսի գործառույթներ, որոնք ավելին են, քան իրավապահ կամ դատական մարմնին բնորոշ գործառույթները, մասնավորապես՝ դրանք բնորոշ են օրինաստեղծ մարմնին և քննչական մարմիններին: Այսպես, *Ռազմավարության ուղղությունները վերտառությամբ հատվածում մի շարք այլ լիազորություններից զատ, ամրագրված են հետևյալ լիազորությունները. ... պետական մարմիններից տեղեկություններ պահանջելը, բացատրություններ տալու նպատակով անձանց հրավիրելը, Խախտումներ կատարած ենթադրյալ անձանց կողմից ինքնակամ ներկայանալու և հանձնաժողովի գնահատմամբ՝ էական նշանակություն ունեցող տեղեկություններ պարունակող բացատրություն տալու դեպքում նրանց հնարավոր քրեական հետապնդումից անձեռնմխելիություն տալը:*

Այսպիսով, Ռազմավարությամբ նախատեսվում է, որ այս սուկ ինքնավար մարմնի կարգավիճակ ունեցող կառույցը՝ իրավասու է լինելու ինքը որոշել, թե ովքեր են *էական բացատրություն* տալիս, ըստ այդմ էլ՝ վերջնական որոշում կայացնի քրեական հետապնդումից նրանց անձեռնմխելիության վերաբերյալ: Նկատենք, որ անգամ գլխավոր դատախազն իրավասու չէ կայացնելու այսպիսի որոշումներ, քանզի դրանք հանդիսանում են բացառապես օրինաստեղծ գործունեության առարկա, և հիմքում դրվում է ոչ թե կոնկրետ անձը, այլ կարգավիճակը: Հավելենք, որ Ռազմավարությամբ ոչ միայն նախատեսվում է, որ հիշյալ հանձնաժողովը

իրավասու է մշակելու դատարանների գործունեության գնահատման մեթոդաբանություն, այլև ինքն է գնահատելու այդ գործունեությունը. ... *ինչպես նաև դատական և իրավապահ մարմինների գործունեության ուսումնասիրության մեթոդաբանության մշակումը և այդ գործունեությանը գնահատական տալը՝ անդրադառնալով նաև դրանց հիման վրա կոռուպցիոն սխեմաների բացահայտմանը,*

- Փաստահավաք հանձնախմբին է վերապահված նաև կոռուպցիոն բնույթի մի շարք այլ երևույթների բացահայտման առաքելությունը, որոնցից է, օրինակ՝ դատավորների կողմից սեփական փաստաբանական գրասենյակներ տնօրինելու երևույթը: Ընդամենն ամիսներ առաջ ինքս եմ այս հարցը բարձրացրել և քննարկել նաև Հանրապետության վարչապետի հետ, քանզի կարևորում եմ երևույթը: Մակայն այս երույթը սոսկ հարաբերությունների բացահայտմամբ չի կարող սահմանափակվել, քանզի հարկ է օրենսդրությամբ արգելել այդպիսի ընկերություններ հիմնադրելու իրավական հնարավորությունը,

- Ռազմավարության և ներկայումս ընթացող իրավաստեղծ գործունեության միջև ակնհայտ առկա է ներքին անհամապատասխանություն: Այսպես, Ռազմավարությունում խոսվում է միասնական փաստաթղթաշրջանառության և վիճակագրության էլեկտրոնային համակարգ ներդնելու մասին, մյուս կողմից՝ ներկայումս շրջանառության մեջ է դրվել *ընտանիքում բռնության դեպքերի կենտրոնացված հաշվառմանն առնչվող առանձին օրինագիծ*: Ընդ որում, ակնհայտ է, որ որևէ պատշաճ հիմնավորում չի կարող ունանալ այն հարցի պատասխանը, թե ինչու ենք կենտրոնացված հաշվառման նոր համակարգ ներդնելը հրատապ համարում բացառապես ընտանիքում բռնության դեպքերի առնչությամբ, երբ բազում այլ բռնության, ընդհուպ սպանության դեպքերի կապակցությամբ դեռևս նմանաբնույթ քայլ չի արվել, ինչի արդյունքում միևնույն ձեռագրով կատարված սպանության դեպքերն այդպես էլ հաճախ չեն համադրվում, չի բացահայտվում դրանց ընդհանրությունը, իսկ գործերի մեկուսի քննությունը որևէ արդյունքն այդպես էլ, հասկանալի պատճառներով, չի տալիս,

- նկատենք, Ռազմավարությունը անհարկի խիստ սահմանափակ է, ընտրանքային, իսկ հիմքում դարձյալ ավանդույթի ուժով դրված են, հիմնականում, դատական իշխանության մարմինների կառուցակարգային հարցադրումները, մինչդեռ՝ արդար դատաքնության իրավունքը կարող է հավուր պատշաճի երաշխավորվել բացառապես համալիր քաղաքականության արդյունքում:

Այսպես, դատաիրավական բարեփոխումների ողջ ռազմավարությունը իր առանցքային խնդիրը պետք է համարի նաև հանցավորության բացահայտման ակնհայտ անընդունելի վիճակի բարելավման խնդիրը: Տվյալ դեպքում, որևէ արդարացում չունի այն, որ ողջ ուշադրությունը կենտրոնացված է բացառապես կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների, այն էլ, հիմնականում, նախկինում կատարված դեպքերի ենթադրյալ բացահայտման և սոսկ գույքի բռնագանձման հարցերի վրա: Ռազմավարությունը,

կարծում եմ, պետք է ունենա նախականիչ նշանակություն, ուրվագծի ծանր հանցագործությունների, այդ թվում՝ սպանությունների ու բազում այլ առանձնապես ծանր հանցագործությունների բացահայտման ողջ կառուցակարգը և մեթոդաբանությունը: Անընդունելի է, երբ, օրինակ՝ սպանությունների բացահայտումները, չնչին բացառություններով արձանագրվում են դեպքից առավելագույն մեկ ամսվա ընթացքում, այն էլ՝ ակտիվ վկաների շնորհիվ: Այդ ժամկետը լրանալուն պես, հիշյալ քրեական գործերը, ցավոք, անցնում են դանդաղ արխիվացման փուլ, եզակի են այն դեպքերը, երբ բացահայտումները լինում են, ասենք՝ մեկ-երկու տարի անց:

Այս նկատառումով, առնվազն հարկ էր բոլոր այդ բնույթի կասեցված գործերը փոխանցել հատուկ դրա համար ստեղծված արհեստավարժ մասնագետներից բաղկացած հանձնախմբերին, որոնցում նպատակահարմար է ներառել նաև կենսաթոշակի անցած տվյալ գործերի ելքով բացարձակապես չկաշկանդված մասնագետների: Ընդհանրապես, հայրենական իրավական համակարգում իսպառ անտեսված է կենսաթոշակի անցած արհեստավարժ ու բարի համբավ ունեցող կադրերին օգտակար նախաձեռնություններում ներգրավելու պրակտիկան, ինչին խոչընդոտում է նախկին ամեն ինչի նկատմամբ համատարած անվստահության սերմանումը,

- ներկայումս անչափ շատ ու միանգամայն տեղին է խոսվում նախկինում դատապարտված, այդ թվում՝ ցմահ ազատազրկման դատապարտված անձանց բողոքների քննության անմխիթար վիճակի մասին: Չի բացառվում, որ անհրաժեշտ բարեփոխումների բացակայության պարագայում այդպիսի գործերի վերաբացումը բացառապես թելադրված լինի քաղաքական կոնյուկտուրայով: Առնվազն անտեսված է, որ այդպիսի գործերով հարկ է արմատապես վերանայել իրեղեն ապացույցների պահպանման կանոնները: Մշակված նախագծում անդրադարձ է արված սպանության դեպքերին, սակայն, կարծում եմ, այն պետք է առավել ընդգրկուն լինի և ներառի նաև այլ ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունները, այդ թվում՝ բռնաբարության դեպքերը: Գիտատեխնիկական զարգացմանը համահունչ, ի հայտ են գալիս նորանոր մեթոդներ, որոնք կարևոր գործիք են իրեղեն ապացույցների միջոցով մեկ անգամ ևս առավել հստակ պատասխան տալու կասկածվող անձի մասնակցության առնչվող հարցադրումներին,

- բարեփոխումների կարևորագույն թիրախը պետք է լիներ իրավաբանի մասնագիտությամբ տարբեր համակարգերում պաշտոնների նշանակելու կամ ընտրելու հնարավորինս միասնական պահանջների ներդրումը: Բացարձակապես իրավաչափ չէ, երբ միևնույն չափանիշներին բավարարող անձը կարող է առանց լրացուցիչ ուսուցման համակարգի դառնալ բարձրագույն դատարանի դատավոր, սակայն փաստաբանի արտոնագրի համար պարտավոր է տևական ժամանակով ուսուցում անցնել: Բազում երկրներում անգամ իրավագիտության թեկնածուի համար նախատեսված են արտոնություններ:

Մյուս կողմից որևէ տրամաբանության չի դիմանում այն, որ անհարկի պարզեցվում, դյուրին են դառնում դատավորի թեկնածուներին ներկայացվող պահանջները՝ նկատի ունենալով առավել նվազ տարիքը վերականգնելը, մագիստրոսի պահանջըն անտեսելը և այլն: Նկատեն, որ այս կտրվածքով միջազգային փորձի վրա հղում անելն առնվազն իրավաչափ չէ: Միջազգային փորձի վրա հղում կարող էր արվել, եթե ֆինանսատնտեսական ասպեկտով բուհերն այնքան ապահովված լինեին, որ կարողանային առնվազն բակալավրի մասնագիտացման պարագայում երաշխավորել ոչ միայն անհրաժեշտ տեսական, այլև գործնական հմտություններ և ունակություններ: Մինչդեռ՝ ինչպես հայտնի է, անհրաժեշտ ձևաչափերով պետական համակարգերում պրակտիկան բացառապես վճարովի է, իսկ պետական բյուջեում էլ այդպիսի ծախս նախատեսված չէ: Իսկ եթե հավելենք նաև բուհական կրթության վերաբերյալ վերջերս շրջանառության մեջ դրված օրինագիծը, այդ ասպեկտով բարեփոխում մոտակա տեսլականում որևէ բան նախատեսված չէ: Կոնկրետ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետին հաջողվում է զուտ անձնական հարաբերությունների կտրվածքով որոշ չափով մեղմել այս սուր խնդիրը, բայց իսպառ լուծելու համար անհրաժեշտ է կոնկրետ պետական աջակցություն:

Բնորոշ է այն, որ եվրոպական երկրների բազում բուհեր իրենց ուսանողներին կարողանում են գործուղել պրակտիկա՝ անգամ միջազգային դատարաններ, ընդհուպ՝ Հաագայի դատարան և այլն:

Այսպիսով, չափանիշների անհարկի մեղմումը հանգեցնելու է նրան, որ բարձր վարձատրվող դատավորի պաշտոնը **հրապուրիչ դառնա սուկ իր մասնագիտությամբ ոչ այնքան փայլող երիտասարդների համար, որոնցով հնարավոր կլինի անարգել համայրել մոտակա շրջանում աննախադեպ տեմպերով աճող թափուր տեղերը**, ինչը հանգեցնելու է արդարադատության որակի աննախադեպ վատթարացմանը: Ինչ խոսք, դեռևս մասնագիտական անհրաժեշտ որակներ և կենսափորձ ձեռք չբերած անձի համար խիստ գրավիչ է բարձր աշխատավարձով աշխատանքը, սակայն ակնկալել անհրաժեշտ որակ և արդյունավետություն, մեղմ ասած, իրատեսական չէ:

Հասկանալի է, որ առաջիկայում սպասվում է դատավորների թափուր տեղերի աննախադեպ մեծ աճ, իսկ գործող բարդ համակարգը թույլ չի տա, որ հնարավորինս այդ տեղերն արագ համալրվեն, սակայն նշված իրավճակում էլքը ոչ թե դատական համակարգ մուտքը սուկ իրավիճակային հարթությամբ դյուրին դարձնելն է, այլ թեկնածուների առաջադրման և ընտրության գործընթացները հնարավորինս թափանցիկ ու իրավաչափ դարձնելը: Այսպես կոչված, գաղտնի քվեարկությունները գործնականում վերածվում են կոլեգիալ անպատասխանատվության, ինչի արդյունքում դուրս են մնում իրավագիտական համայքում միանշանակ ընդունված ու արժանի թեկնածուները: Ինքս կառաջարկեի, որպեսզի վերանար գաղտնի քվեարկությունը, իսկ մինչ այդ, որպես միջանկյալ

տարբերակ՝ գաղտնի որոշումները քննարկման դրվեին նախապես կազմված հիմնավորումներով: Մա հիմք կլինեի նաև դրանք հավուր պատշաճի բողոքարկելու համար, ինչն օրենսդրական լուծում չի պահանջում,

- հստակ չեն նաև քաղաքացիական դատավարության և վարչական դատավարության օրենսդրության բարեփոխման ուղղությունները: Մասնավորապես, ռազմավարության անհրաժեշտ որակի մասին դժվար է խոսել, երբ որպես նպատակ է ձևակերպվում ինդիքները գույքագրելը և դրանց համար լուծումներ առաջադրելը:

Միաժամանակ, կարծում եմ, հարկ է նկատի ունենալ, որ ՄԻԵԴ-ի ներկայիս իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո հայրենական դատավարության հիմնախնդիրը, թերևս, համարվում է մրցակցության սկզբունքի անհարկի ոչ համարժեք ընկալումը, ինչի արդյունքում անհիմն նվազեցվում է դատարանի միջամտության իրավական հնարավորությունը ինչպես առաջին ատյանում, այնպես էլ վերաքննիչ և վճռաբեկ բողոքների քննության փուլում: Դատավորը, ըստ էության, արդարադատություն իրականացնող մարմնից վերաժվում է սոսկ կողմերի արհեստավարժությունը գնահատող սուբյեկտի, ինչն իր հերթին հանգեցնում է կոռուպցիոն ռիսկերի և արդարադատության էության աղճատմանը,

- խիստ կարևոր է որոշ գործառնություններ, որոնք, ըստ էության, հանրային իշխանության բնույթի հետ աղերսներ չունեն, մասնավոր սեկտորին վերապահելը: Այսպես, դատական ակտերի հարկադիր կատարման ծառայության որակի գրավական է համարվում էլեկտրոնային համակարգի բարելավումը, սակայն սա ինքնըստինքյան ենթադրվող գործընթաց է, վերջին հաշվով, ցանկացած ոլորտում էլեկտրոնային կառավարումը չի կարող դոփել իր տեղում, մինչդեռ՝ ոլորտի կարգավորման, մասնավորապես, անհարկի ծանրաբեռնվածությունը մեղմելու իրատեսական ուղին գուզահեռ՝ դատական ակտերի կատարման մասնավոր կառույցների ստեղծումն է: Յուրաքանչյուրի համար պարզ է, որ օրինակ՝ ամենակատարյալ էլեկտրոնային աճուրդը կարող է պաստել կոռուպցիոն ռիսկերի նվազեցմանը, բայց այն չի կարող ընկալվել իբրև պետական գործառնություն:

Ընդհանրապես բոլոր տեսակի վճարովի ծառայությունները հարկ է վերցնել պետական իշխանության մարմիններից և փոխանցել բացառապես այդ գործունեության ոգուն համահունչ մասնավոր սեկտորին: Մասնավորապես, որևէ մեկը չի կարող դուրս ինչ ընդհանրություն արձանագրել պետական իշխանական գործառնությունների և այնպիսի գործունեության տեսակների միջև, ինչպիսիք են՝ անձնագրերի համար լուսանկարահանումները, պետհամարանիշներ, տարաբնույթ վկայագրեր պատրաստելն ու վաճառելը և այլն: Միջազգային փորձը հուշում է, որ այդպիսի գործունեությունը երբեք ի վերապահվում պետական իշխանության մարմիններին,

- սահմանադրական բարեփոխումների մասով: Նախ, առնվազն հարիր չէ գործող Սահմանադրության առնչությամբ միջազգային կառույցների համահավաք տեսակետը ներկայացնելիս, սահմանափակվել բացառապես Թրանսփերենսի ինթերնեյշնլ

հակակոռուպցիոն կենտրոնի զեկույցով: Բայց սա խնդրի մի կողմն է: Առավել էական կողմն այն է, որ, եթե Ռազմավարության հեղինակները կողմնակից են եղել նույն այդ ՀԿ-ի դիրքորոշման հետ, ապա սահմանադրական բարեփոխումների խնդիրը պետք է դիտարկվեր առաջնահերթ, այսինքն՝ դա պետք անմիջապես հաջորդեր քաղաքական հայտնի իրադարձություններին:

Բոլոր դեպքերում, Ռազմավարությունում առանձնացվել և խնդրահարույց են համարվել երկու իրավակարգավորումներ՝ 1) Սահմանադրական դատարանի անդամների լիազորությունների շարունակականությունը՝ ի տարբերություն Վճռաբեկ դատարանի անդամների և բ) Բարձրագույն դատական խորհրդի որոշումները բողոքարկելու անհնարինությունը:

Ընդ որում, այս մոտեցումները ներկայացված են իբրև անվիճելի ճշմարտություններ, սակայն այս դեպքում, նախ անտեսվել է, որ չէր կարելի խախտել Սահմանադրական դատարանի անդամների անփոփոխելիության սկզբունքը, մինչդեռ՝ Վճռաբեկ դատարանի պարագայում խոսքը բացառապես նախագահների մասին է, որոնք, չընտրվելու դեպքում, շարունակում են մնալ դատավոր: Ընդ որում, Սահմանադրությունը երբեք նախագահների համար անժամկետ պաշտոնավարման հիմքեր չի սահմանել: Ինչ վերաբերում է Բարձրագույն դատական խորհրդի որոշումներին, ապա այն ևս միանշանակ չէ, քանզի այժմ էլ կան բազում երկրներ, որոնցում կամ այդ մարմինները դիտարկվում են, որպես բարձրագույն դատական ատյաններ, որոնց ակտերը վերջնական են և բողոքարկման ենթակա չեն, կամ այդ խորհուրդների միջնորդությունների հիման վրա որոշումներ են կայացնում բարձրագույն դատական ատյանները:

Քանի որ սահմանադրական բարեփոխումների ուղղությունների մե ներառված է նաև Բարձրագույն դատական խորհրդի կազմավորման վերանայումը, մնում է հուսալ, որ դատավորները կկազմեն մեծամասնություն:

Բայց վերը նշված հարցադրումներն այնքան էլ էական չէ, ամենակարևորն այն է, որ ոչ մի պարագայում չպետք է սահմանադրական բարեփոխումների անվան տակ դադարեցվեն Սահմանադրական դատավորների լիազորությունները: Այո, Սահմանադրությամբ կարող են ամրագրվել այդ դատական ատյանի կազմավորման նոր կարգ և ժամկետներ, սակայն դա բնավ չի նշանակում, որ դրանք պետք է անհապաղ կիրառվեն ուժի մեջ մտնելու պահից՝ իբրև սահմանադրի նպատակի իրացում: Սա կարող է դառնալ չափազանց վտանգավոր նախադեպ, որի դեպքում 3 տարին մեկ հնարավոր կլինի փոխել Սահմանադրական դատարանի կամ մյուս դատական ատյանների կազմավորման կարգը և արհեստականորեն դադարեցնեն գործող դատավորների լիազորությունները,

- ընտրական իրավունքի իրավական հիմքերի մասին հարկ է միայն նկատել, որ հարկ է հստակեցնել բարեփոխումների վեկտորները: Ցավոք, բոլոր փոփոխության ենթակա ինստիտուտները և դրույթները ձևակերպված են ,անհրաժեշտ է վերանայելե խիստ վերացական արտահայտությամբ: Օրինակ, ընտրագրավի վերանայման մասին խոսելիս ոչ միայն հարկ է ճշտել դրա չափը

մեծացնելու կամ փոքրացնելու մասին, այլև հարկ է հստակեցնել գրավի գումարի ձևավորման եղանակը, մասնավորապես, որպեսզի այն չգնահատվի, որպես գույքային ցենզ, նպատակահարմար է, որ դրա ձևավորմանը մասնակցեն թեկնածու կուսակցության համակիրները՝ պահպանելով նվազագույն չափը,

- դատավորների թեկնածուների քննության ընթացակարգերի թափանցիկության, արդյունքների բողոքարկման և նմանաբնույթ այլ հարցադրումների առնչությամբ Ռազմավարության դրույթները վիճահարույց չեն, դրաք նաև արտացոլված են եղել նաև Բարձրագույն դատական խորհրդի հայեցակարգում, ինչպես նաև Կառավարության գործունեության 2019 թ. ծրագրում,

- խիստ վիճահարույց է Փորձագիտական ծառայություններ մատուցող պետական մարմիններում ընդգրկված ստորաբաժանումների միավորման գաղափարը: Այն կիրառվել է Վրաստանում և արձանագրել խիստ բացասական հետևանքներ, մասնավորապես, հնարավոր չի լինում ապահովել անհրաժեշտ մրցակցություն և բացառել կոռուպցիան այդ ոլորտում: Ընդ որում, միավորումը չի կարող նպաստել ծանրաբեռնվածության նվազմանը, ինչի մասին հավաստվում է Ռազմավարությունում,

- վարչական դատավարության առնչությամբ խնդիրը բնավ սեղմ ժամկետներ սահմանելը չէ, քանզի դա ինքնըստինքյան չի վերացնում ծանրաբեռնվածությունը: Խնդիրը անհարկի այնպիսի դատական գործընթացների վերացման պահանջն է, որոնք անհարկի ծանրաբեռնում են դատավարության գործընթացները՝ որևէ ազդեցություն չունենալով արդարադատության որակի վրա: Օրինակ, վարչական մարմինների կողմից դատական ակտերի պահանջները չկատարելը հարկ է ինքնըստինքյան հիմք համարել վարչական մարմնի դիրքորոշումը չապացուցված համարելու համար, ոչ թե մտածել, թե ինչպես երաշխավորել այդ պարտականության կատարումը,

- Ռազմավարության առանձին կետեր առնվազն օրինագծերի տեսքով արդեն իսկ կատարված են, ուստի անհասկանալի է, թե ինչու են դրանք ներառված: Այսպես, մշակվել և Կառավարություն է ներկայացվել Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի նախագիծը, որով արդեն իսկ արտացոլված են Ռազմավարության բոլոր խնդիրները և այլն:

***ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի
սահմանադրական իրավունքի ամբիոնի
պրոֆեսոր Գևորգ Դանիելյան***

**Քաղաքացիական դատավարության ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Ուսանող	Թեմա	Ղեկավար
Անտոնյան Տաթևիկ	Դատական ակտերի հասկացությունը և դասակարգումը	Վ.Հովհաննիսյան
Արշակյան Նարեկ	Միջանկյալ դատական ակտերի վերաքննիչ բողոքարկման իրավունքի իրացման առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում	Լ.Պետրոսյան
Եղոյան Ջուլիետա	Ապացուցելուց ազատվելու հիմքերը ՀՀ քաղաքացիական դատավարությունում	Ս.Մեղրյան
Խունդկարյան Հենրիկ	Վարչական դատարանի ընդդատության սահմանազատման օրենսդրական չափանիշները և դրանց կատարելագործման ուղիները	Տ.Խաչիկյան
Թանգամյան Վահագն	Դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում	Տ.Խաչիկյան
Օհանյան Էմմա	Վճռաբեկ դատարանի մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները վերացնելու սահմանադրաիրավական խնդրի իրացումը քաղաքացիական դատավարությունում	Վ.Հովհաննիսյան
Աղինյան Անուշիկ	Լուսանկարները, ձայնագրություններն ու տեսագրությունները որպես ապացուցման միջոց ՀՀ քաղաքացիական դատավարությունում	Վ.Եսայան
Համբարձումյան Նարե	Դատական ծանուցումները քաղաքացիական դատավարությունում	Ա.Ղարսյան
Մեսրոպյան Միլենա	Վճռաբեկ բողոքարկման իրավունքը և դրա իրականացման կարգը	Պ.Թադևոսյան
Մուշյան Արտյոմ	Վերաքննության սահմանները քաղաքացիական դատավարությունում	Ա.Ղարսյան
Գրիգորյան Սյուզաննա	Արդար դատաքննության իրավունքը քաղաքացիական դատավարությունում	Լ.Պետրոսյան
Գյուլասարյան Ադամ	Գործը դատաքննության նախապատրաստելը որպես	Ա.Ղարսյան

	քաղաքացիական դատավարության փուլ	
Գևորգյան Լիլիթ	Հեռակա դատաքննության ինստիտուտը քաղաքացիական դատավարությունում	Վ.Եսայան
Հովհաննիսյան Հայկ	Արագացված դատաքննությունը քաղաքացիական դատավարությունում	Վ.Դավլաբյան

Մագիստրոսական թեզեր

Նավասարդյան Ինգա	Դատական հայեցողությունը քաղաքացիական դատավարությունում	Վ.Եսայան
Թորոսյան Նարինե	Մնանկության վարույթում ֆինանսական առողջացման ծրագրի դատավարական ընթացակարգերը (ներկայացումը, պայմանները հաստատման կարգը, հետևանքները վաղաժամկետ դադարեցումը, ավարտը):	Գ.Ավագյան
Մանուկյան Կառմեն	Պարզեցված վարույթը քաղաքացիական դատավարությունում	Ս.Մեղրյան
Ավագյան Գոհար/գործ/	Գործի փաստական հանգամանքների ի պաշտոնե /ex officio/ պարզաբանելու սկզբունքը և դրա կիրառման ընթացակարգային հիմնախնդիրները վարչական դատավարությունում:	Տ.Խաչիկյան
Դավթյան Դավիթ	Մնանկության կառավարիչը որպես սնանկության գործերով վարույթի սուբյեկտ	Գ.Ավագյան
Խաչատրյան Մերի	Գործերի քննության կարգն առևտրային արբիտրաժում:	Վ.Հովհաննիսյան
Հովհաննիսյան Արամ	Պատասխանատվությունը հարկային օրենսդրությունը խախտելու համար:	Տ.Խաչիկյան
Սարգսյան Էլեն	Դատական կարգով վարչական պատասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ գործերով վարույթի առանձնահատկությունները վարչական դատավարությունում:	Վ.Դավլաբյան
Ստեփանյան Ահարոն	Ֆինանսական համակարգի հաշտարարի որոշումը չեղյալ ճանաչելու վերաբերյալ գործերով վարույթի հիմնախնդիրները	Վ.Դավլաբյան
Բարսեղյան Նոնա	Խտրականության բացառման սկզբունքը աշխատանքային	Տ.Վարդազարյան

	օրենսդրությունում:	
Գճիրյան Տաթևիկ	Իրավաբանական անձանց սնանկության առանձնահատկությունները	Գ.Ավագյան
Սրապյան Ջուլիետա	Մնանկության գործերի քննության և լուծման դատավարական կարգի առանձնահատկությունները	Գ.Ավագյան

**Քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Անտոնյան Լիլիթ Քաջիկի	Այլընտրանքային խափանման միջոցների օրենսդրական կարգավորման առանձնահատկությունները:	Դ. Ավետիսյան
Բաբայան Լիլիթ Արտակի	Վկայի ցուցմունքը որպես ապացուցման միջոց:	Ա.Դանիելյան
Գալոյան Գայանե Կարենի	Հարկադրանքի կիրառման սահմանների թույլատրելիությունը քննչական գործողությունների ընթացքում	Դ. Մելքոնյան
Գալստյան Անի Ռուբենի	Մրցակցության սկզբունքի կենսագործումը ապացուցման գործընթացում	Դ. Ավետիսյան
Դարմանյան Գոռ Հրաչյայի	Տուժողի քրեադատավարական վիճակը ՀՀ քրեական դատավարությունում	Ս. Դիլբանդյան
Հովհաննիսյան Լուսինե Տիգրանի	Պաշտպանի լիազորությունների կենսագործման ապահովումը՝ որպես քր. դատավարությունում մրցակցության սկզբունքի ապահովման երաշխիք	Տ. Սուջյան
Մաղաքյան Աննա Արմենի	Դատավարական ժամկետների կանոնակարգումը որպես քրեական դատավարությունում անձի իրավունքների պաշտպանության երաշխիք	Տ. Սուջյան
Մարգարյան Նարեկ Գագիկի	Քրեադատավարական օրենքի էական խախտումը որպես դատական ակտի բողոքարկման հիմք:	Դ. Ավետիսյան
Միրզախանյան Իգոր Արթուրի	Անձեռնմխելիությունից օգտվող անձանց քրեական հետապնդումը	Ա. Հովհաննիսյան
Ներսիսյան Կարեն	Նախնական քննության ավարտումը մեղադրական եզրակացությամբ	Ն.Աղաբաբյան

Անդրանիկի		
Այվազյան Կարեն Արծրունի	Վարույթը բացառող հանգամանքների արդի հարցերը ՀՀ քր.դատ.ում	Ա. Դանիելյան
Արսենյան Վարդան Սամվելի	Անձի իրավունքների ապահովման երաշխիքները բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու վարույթում:	Ռ. Մելիքյան
Թորոսյան Արևիկ Շիրակի	Վճռաբեկ վերանայումը՝ որպես դատական պաշտպանության իրավունքի ապահովման երաշխիք	Ս.Դիլբանդյան
Հովակիմյան Հրայր Ներսիկի	Անչափահասին վերագրվող հանցագործության վերաբերյալ վարույթի առանձնահատկությունները	Ս. Մարաբյան
Հովհաննիսյան Անի Վլադիմիրի	Փորձագետի կարգավիճակը քրեական դատավարությունում	Վ.Ենգիբարյան
Մարտիրոսյան Էդգար Արմենի	Դատախազի կողմից առաջին ատյանի դատարանում մեղադրանքից հրաժարվելը կամ մեղադրանքը փոփոխելը:	Տ.Սուջյան
Մուրադյան Էդմոնդ Աշոտի	Վճռաբեկ դատարանում դատական ակտի բողոքարկման հիմքերը:	Ա. Հովհաննիսյան
Նորսոյան Պարույր Սամվելի	Իրեղեն ապացույցները քրեական դատավարությունում	Ս. Դիլբանդյան
Սարգսյան Հայկ Աշոտի	Օրենքով պահպանվող գաղտնիք կազմող տեղեկատվության նկատմամբ նախնական դատական վերահսկողության հիմնահարցերը ՀՀ քր.դատ.ում	Ա. Դանիելյան
Քալանթարյան Աննա Գարեգինի	Նոր և նոր երևան եկած հանգամանքներով վերջնական դատական որոշումների վերանայման հիմնահարցերը:	Ա.Հովհաննիսյան
Հայրունի Տիգրան	Քրեական վարույթի ընթացքում դատավարական սանկցիաների կիրառման հիմքերը, պայմանները և կարգը	Ս. Դիլբանդյան

Մագիստրոսական թեզեր

Մուրադյան Հրանտ	Դատախազի կողմից մեղադրանքից հրաժարման լիազորությունը և	Դ. Մելքոնյան
-----------------	--	--------------

	դրա հետևանքները ըստ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի	
Մարտիրոսյան Լիլիթ	Անչափահաս տուժողների իրավունքների և օրինական շահերի ապահովման հիմնախնդիրները քրեական դատավարությունում:	Ս.Մարաբյան
Պետրոսյան Լևոն	Մասնավոր և ընտանեկան կյանքի գաղտնիությունը և դրա ապահովման երաշխիքները ՀՀ քր.դատ.ում	Ա.Հովհաննիսյան
Պապոյան Զարուհի	Դատական վերահսկողության սահմանների և քրեական վարույթի քննության արդյունավետության հարաբերակցությունը	Ա. Դանիելյան
Գասպարյան Կլարա	Միջանկյալ դատական ակտերի բողոքարկման հիմնախնդիրները ՀՀ քրեական դատավարությունում	Ա. Դանիելյան
Հակոբյան Լիդա	Անմեղսունակության վիճակում քրեական օրենքով չթույլատրված արարք կատարած անձի դատավարական վիճակի հիմնախնդիրները ՀՀ քր. դատ.ում	Տ. Սուջյան
Խոնդկարյան Էլեն	Դատավարական ժամկետների կանոնակարգումը որպես քրեական դատավարությունում անձի իրավունքների պաշտպանության երաշխիք	Ա. Հովհաննիսյան
Ոսկանյան Սեդա	Քրեական վարույթի ընթացքում անձանց անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրները	Տ.Սուջյան
Մաթևոսյան Արման	Արդարացման դատավճռի էությունը և նշանակությունը քրեական դատավարությունում	Վ.Ենգիբարյան
ՈՒՆուսյան Արմենուհի	Նախնական դատական լսումների ինստիտուտը ըստ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի	Ս. Դիլբանդյան
Նահապետյան Ռաֆայել	Վարույթի հանրային մասնակիցների գործառույթային փոխհարաբերությունները և նրանց վարութային պատասխանատվության սահմանները	Ս. Դիլբանդյան
Վերոյան Վարդան Գագիկի	Մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողություն իրականացնելիս դատարանի լիազորությունները	Ս.Դիլբանդյան
Սահակյան Մերինե	Դատախազի կողմից մեղադրանքից հրաժարման լիազորությունը և դրա հետևանքները ըստ գործող օրենսգրքի և ՀՀքրեական դատավարության օրենսգրքի նախագծի	Ս.Դիլբանդյան

Հակոբկոխյան Հակոբ	Քրեական գործով վարույթը կասեցնելու հիմքերը, դատավարական և բողոքարկման հիմնախնդիրները ՀՀ քրեական դատավարությունում	Վ.Ենգիբարյան
-------------------	---	--------------

**Քաղաքացիական իրավունքի ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Բարսեղյան Տարիել Տիգրանի	Գործարար համբավի քաղաքացիաիրավական պաշտպանությունը	Ա.Թավադյան
Գրիգորյան Տիգրան Կարենի	Գույքի հավատարմագրային կառավարման պայմանագիր	Ս.Թևանյան
Դանիելյան Հայկ Հովհաննեսի	Պետական և համայնքային սեփականության մասնավորեցման եղանակները	Վ Ավետիսյան Ա.Մութաֆյան
Կիրակոսյան Սվետլանա Մերժիկի	Ֆիլմի իրավական պաշտպանության առանձնահատկությունները	Արփինե Հովհաննիսյան
Հարությունյան Կարոլինա Ղուկասի	Համակարգչային ծրագրերի պաշտպանությունը և դրանց նկատմամբ իրավունքների փոխանցումը ՀՀ օրենսդրությամբ	Արփինե Հովհաննիսյան
Ղարիբյան Դավիթ Արայիկի	Ստեղծագործության ազատ օգտագործման սահմաններ	Արփինե Հովհաննիսյան
Մարկոսյան Մանե Արամի	Երեխայի միջազգային առևանգման կոնվենցիա. համառոտ ակնարկ և նախադեպային իրավունքի վերլուծություն	Տ.Դավթյան
Մեսրոպյան Արգիշտի Արթուրի	Տնտեսական ընկերությունների կառավարման մարմինների ընդհանուր բնութագիրը	Վ Ավետիսյան

Մկրտչյան Անահիտ Նիկոլայի	Ծնողների և երախաների անձնական իրավոջնքները և պարտականություններն ըստ ՀՀ ընտանեկան օրենսգրքի	Ա.Հայկյանց
Մկրտչյան Ինգա Կարապետի	Ոչ նյութական վնասի հաշվարկման կառուցակարգը	Գ.Բեքմեզյան
Շահբազյան Էլեն Գագիկի	Շրջապատի համար առավել վտանգ ստեղծող գործունեությամբ պատճառված վնասի հատուցում	Վ.Ավետիսյան Շ.Ղուկասյան
Շամիլյան Հայկանուշ Մհերի	Երեխայի խնամքի տեսական և պրակտիկ հիմնահարցերը. Ծնող-երեխա հարաբերությունները ընտանիքում	Ա.Հայկյանց
Սիրեյան Սյուզաննա Նելսոնի	Համալիր ձեռնարկատիրական գործունեության թույլտվության պայմանագրի և մտավոր գործունեության արդյունքի կամ անհատականացման միջոցի նկատմամբ բացառիկ իրավունքի օգտագործման թույլտվության (լիցենզային) պայմանագրի համեմատական վերլուծություն:	Արսեն Հովհաննիսյան
Սմբատյան Մեքսիդա Սեյրանի	Երեխայի կամքի հիմնահարցը նրան վերաբերող հարցերը որոշելի	Ն.Կարապետյան
Գրիգորյան Հարութ Կամոյի	ՀՀ կենտրոնական բանկի կարգավիճակը. Իրավունքներն ու պարտականությունները	Ռ.Սարգսյան
Իգիթյան Լևոն Աշոտի	Ձեռքբերման վաղեմությունն ըստ ՀՀ հողային օրենսգրքի	Ս.Ֆարմանյան
Կոստանյան Մհեր Աշոտի	Միջազգային ինկասո և ակրեդիտիվային հաշվարկների միջազգային իրավական կարգավորումը	Ա.Հայկյանց

Մադաքյան Վլադիմիր Սերգեյի	Հեղինակային իրավունք և արհեստական բանականություն	Ավագյան Ն
Մարգարյան Տիգրան Արայի	Արժեթղթերի էությունը, տեսակները, իրավավական ռեժիմը	Լ.Մելիքջանյան

**Մագիստրոսական թեզեր
Գործարարական իրավունք**

Բակլաչյան Դավիթ	Հակամրցակցային համաձայնությունների իրավական կարգավորումը ՀՀ-ում	Ա. Թավադյան
Բոռբոռյան Վազգեն	Համակենտրոնացումների իրավական կարգավորումը ՀՀ-ում	Ա. Հովհաննիսյան
Մարտիրոսյան Տաթև	Գերիշխող դիրքի իրավական կարգավորումը ՀՀ-ում	Ա. Թավադյան
Մուրադյա Լիդա	Միջազգային որդեգրում	Ա. Հայկյանց
Մարգարյան Մարգալետ	Օտարերկրյա ներդրումների իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները ՀՀ –ում. Ներդրումային միջավայրի վերլուծություն և գործուն մեխանիզմների ներկայացում	Տ.Բարսեղյան
Վարդապետյան Մերի	Սահմանապակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների իրավական վիճակը	Վ. Ավետիսյան
Ասատրյան Հռիփսիմե	Սպառողական վարկի իրավական կարգավորումը ՀՀ ում	Ռ.Մարգարյան

Քաղաքացիական իրավունք և դատավարություն

Դավթյան Կարինե	Ամուսնության սանացիա /առողջացում/	Սերոբյան Դ
Ոսկանյան Անահիտ	Ծնողների և զավակների իրավահարաբերությունների իրավական կարգավորման հարցերն ըստ ՀՀ ընտանեկան օրենսդրության	Հայկյանց Ա.
Բեգիրզանյան Ռիմա	Միջազգային առևտրային պայմանագրերի սկզբունքները	Հայկյանց Ա.
Ճրագյան Մարիա	Մտավոր սեփականության և մրցակցության հարաբերակցությունը ՀՀ օրենսդրությամբ	Ֆարմանյան Ս.
Հունանյան Անի	Բեռների փոխադրման պայմանագրից բխող իրավունքները և պարտականությունները	Հայկյանց Ա.
Հարությունյան Լիլիթ	Ծառայությունների մատուցման պայմանագրի առանձնահատկությունները զբոսաշրջության ոլորտում	Սերոբյան Դ
Հայկյանց Լիա	Անհիմն հարստացման ինստիտուտը ՀՀ օրենսդրությամբ /առկա վիճակը և զարգացման հեռանկարները/	Ֆարմանյան Ս.

**Եվրոպական և միջազգային իրավունքի ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Զոհրաբյան Էմիլ Կարենի	Ժողովուրդների իրավահավասարության և ինքնորոշման սկզբունքի և պետությունների տարածքային ամբողջականության սկզբունքի հարաբերակցությունը միջազգային իրավունքում	Վ. Ստեփանյան
Հակոբյան Կարեն Ժիրայրի	Զինված ընդհարումների մասնակիցների իրավական կարգավիճակը	Վ. Ստեփանյան

Նագարյան Անժելա Հակոբի	Մարդու իրավունքների պաշտպանության սկզբունքը միջազգային իրավունքի սկզբունքների համակարգում	Վ. Ստեփանյան
Մարտիրոսյան Լատուրա Կարենի	Միջազգային իրավունքի և ներպետական իրավունքի հարաբերակցության տեսական ասպեկտները	Վ. Ստեփանյան
Մանուկյան Կատրին Արթուրի	Մարդու իրավունքների պաշտպանությունը զինված ընդհարումների ժամանակ	Վ. Ստեփանյան
Հովհաննիսյան Արա Հայկի	Պետությունների համագործակցությունը միջազգային բնույթի հանցագործությունների դեմ պայքարում	Կ. Գևորգյան
Սարգսյան Քնարիկ Արմենի	Միջազգային քրեական դատարանի հետ պետությունների համագործակցության առանձնահատկությունները	Կ. Գևորգյան
Ղազարյան Մերի Արտակի	Զճանաչված պետությունների հիմնախնդիրը ժամանակակից միջազգային իրավունքում	Կ. Գևորգյան
Սարգսյան Զատա Ռոբերտի	ՀՀ միջազգային պայմանագրերի կնքման գործընթացի նորմատիվ իրավական կարգավորումը	Կ. Գևորգյան
Մելքոնյան Արիադնա Արմենի	Հանձնման ինստիտուտը միջազգային իրավունքում	Կ. Գևորգյան
Նավասարդյան Յանա Ռոբերտի	Դիվանագիտական արտոնությունների և անձեռնմխելիությունների ինստիտուտը ժամանակակից միջազգային իրավունքում	Կ. Գևորգյան

Թաղևոսյան Լեյլի Անդրանիկի	Քաղաքացիական անձանց պաշտպանությունը միջազգային մարդասիրական իրավունքում	Լ. Սարգսյան
Քոչարյան Ելենա Մերոբի	Արդարադատության իրականացումը միջազգային քրեական դատարանի կողմից	Լ. Սարգսյան
Աղանյան Անի Աղասու	Ինտերպոլ՝ Քրեական Ոստիկանության Միջազգային Կազմակերպություն	Լ. Սարգսյան
Առուստամյան Մերի Վրեժի	Ահաբեկչության դեմ պայքարում պետությունների համագործակցության իրավական կարգավորումը	Լ. Սարգսյան
Ղահրամանյան Աքսանա Վահրամի	Միջազգային պայմանագրերի իրավունքի հասկացությունը և կոդիֆիկացիան	Ա. Մարուխյան
Ալեքսանյան Տոլիկ Վարազդատի	Միջազգային համագործակցությունը փողերի լվացման դեմ պայքարում	Ա. Մարուխյան
Անտոնյան Հենրիկ Անդրանիկի	Դատական նախադեպը որպես ԵՄ իրավունքի ինքնուրույն աղբյուր	Ա. Սարգսյան
Իվանյան Մարինե Բենիկի	Եվրոպական միության քաղաքացիների և նրանց հավասարեցված անձանց ազատ տեղաշարժի իրավական կարգավորումը	Ա. Սարգսյան
Մանուկյան Լուսինե Արայի	Եվրոպական Միությանն անդամակցելու պայմանները և ընթացակարգը	Ա. Սարգսյան

Հարությունյան Վարսիկ Վահեի	Եվրոպական կենտրոնական բանկի տեղը և դերը Եվրոպական միության ինստիտուցիոնալ համակարգում	Ա. Սարգսյան
Հակոբյան Բելլա Սանասարի	Աուդիտորների պալատի իրավական կարգավիճակը Եվրոպական Միությունում	Ա. Սարգսյան
Թուխտարյան Գուրգեն Գառնիկի	Եվրոպական միության իրավասությունների տեսակներ և դրանց էվոլյուցիան	Ա. Սարգսյան
Սահակյան Վանուհի Գեղամի	Մարդու իրավունքների Եվրոպական դատարանի պրակտիկան արդար դատաքննության իրավունքի ապահովման համատեքստում	Տ. Գրիգորյան
Կիրակոսյան Յուրիկ Արմենի	Գործերի քննության ընթացակարգը ԵՄ դատարանում	Տ. Գրիգորյան
Սարգսյան Սեյրան Վահրամի	Համաչափության և համապարտության սկզբունքները Եվրոպական միության իրավունքում	Տ. Գրիգորյան
Գրիգորյան Սուրեն Երվանդի	Ծառայությունների մատուցման ազատությունը Եվրոպական միությունում	Ա. Սարգսյան
Նիկողոսյան Լիա Վահեի	Կանանց իրավունքների միջազգային-իրավական պաշտպանությունը	Ք. Վարդանյան
Միկիասյան Կարինե Արթուրի	Երկքաղաքացիության հետ կապված հարցերի կարգավորումը միջազգային և ներպետական իրավունքում	Ք. Վարդանյան

Ավագյան Գևորգ Մարատի	Մարդու քաղաքական և քաղաքացիական իրավունքների միջազգային- իրավական պաշտպանությունը	Ք. Վարդանյան
Գրիգորյան Ռուզաննա Կարենի	ՄԱԿ-ի դերը միջազգային խաղաղության և անվտանգության ապահովման գործում	Ք. Վարդանյան
Հարությունյան Սուսաննա Ռոլանդի	Անձնական և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության իրավունքի կարգավորումը միջազգային իրավունքում	Ք. Վարդանյան
Հովսեփյան Էդիտա Հարությունի	Իրավախախտողների և դատապարտյալների հետ վարվելակերպի միջազգային ստանդարտները	Վ. Հովհաննիսյան
Բաբայան Լյուդմիլա Էդուարդի	Միջազգային քրեական դատարանի և ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի իրավասությունների փոխհարաբերակցությունը	Վ. Հովհաննիսյան
Զոհրաբյան Զարուհի Բազրատի	Միջազգային քրեական արդարադատության հասկացությունը և դրա դերը միջազգային հանրության, պետությունների և անձանց անվտանգության ապահովման գործընթացում	Վ. Հովհաննիսյան
Մուշեղյան Վազգեն Ֆրունզիկի	ՄԱԿ-ի դերը միջազգային վեճերի կարգավորման գործում	Վ. Քոչարյան
Պետոյան Դավիթ Աշոտի	ՄԱԿ-ի ձևավորման պատմությունը, սկզբունքները ու նպատակները	Վ. Քոչարյան
Այվազյան Ալլա Դավթի	Միջազգային պայմանագիրը ՀՀ ներպետական իրավունքի աղբյուրների համակարգում	Վ. Քոչարյան

Գրիգորյան Մեդեա Գրիգորի	Հանցավորության դեմ պայքարի միջպետական համագործակցության ժամանակակից համակարգը	Վ. Քոչարյան
Մկրտչյան Ռոբերտ Տիգրանի	Լիսաբոնի պայմանագրի ազդեցությունը ԵՄ արտաքին քաղաքականության ոլորտին	Ն. Սարգսյան
Մուրադյան Նարեկ Հայկի	ԵՄ տրանսպորտային քաղաքականության իրավական կարգավորումը	Ն. Սարգսյան
Դանիելյան Ռաֆաել Ռազմիկի	Երրորդ պետությունների քաղաքացիների իրավական կարգավիճակը Եվրոպական միությունում	Ն. Սարգսյան
Ղազարյան Գոռ Գրիգորի	Եվրոպական միության միջազգային իրավական համագործակցության ձևերը	Ն. Սարգսյան

**Քրեական իրավունքի ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Մուսոյան Արմինե Լևոնի	Էվթանազիայի քրեաիրավական հիմնախնդիրները	Տ. Սիմոնյան
Սևումյան Մարգարիտա Նվերի	Հանցագործությունից կամովին հրաժարվելը	Ա. Գաբուզյան
Թելունց Անի Վահանի	Քրեական պատասխանատվությունը խտրականության համար	Ժ. Ստեփանյան
Սահակյան Արտաշես Նաիրիի	Քրեական պատասխանատվությունը մարդուն առևանգելու համար	Ա. Հովհաննիսյան
Դանիելյան Արթուր Արամի	Հանցակիցների քրեական պատասխանատվությունը	Ժ. Ստեփանյան

Համբարձումյան Վիրաբ Ռուբիկի	Քրեական պատասխանատվությունը զենքի ապօրինի շրջանառության համար	Ա. Գաբուզյան
Մանուկյան Գևորգ Հովհաննեսի	Քրեական պատասխանատվությունը կաշառք ստանալու համար	Ս. Առաքելյան
Մկրտչյան Կարապետ Հակոբի	Հանցագործության հատուկ սուբյեկտ	Ա. Մարգարյան
Խաչատրյան Դիանա Հրանտի	Քրեական պատասխանատվությունը ապօրինի ձեռնարկատիրության համար	Տ. Սիմոնյան
Բարսեղյան Գևորգ Վարդանի	Հանցակցի սահմանագանցում	Ա. Մարգարյան
Բելլույան Ֆիլիանա Ռաֆայելի	Քրեական պատասխանատվությունը յուրացնելու կամ վատնելու համար	Տ. Սիմոնյան
Պետրոսյան Համիլետ Աշոտի	Քրեական պատասխանատվությունը զենքի, ռազմամթերքի և շրջապատի համար առավել վտանգ ներկայացնող առարկաների, նյութերի հետ վարվելու կանոնները խախտելու համար	Տ. Սիմոնյան
Մարգարյան Կարեն Ռոբերտի	Քրեական պատասխանատվությունը դիտավորությամբ առողջությանը ծանր վնաս պատճառելու համար	Ա. Մարգարյան
Գևորգյան Լիդա Գառնիկի	Ապացույցներ կեղծելու հանցակազմի որակման հիմնահարցերը	Ա. Մարգարյան
Հովհաննիսյան Սյուզաննա Վահեի	Անձնական տվյալների պաշտպանությունը քրեական իրավունքի ոլորտում	Ա. Վարդապետյան
Անթառանյան Հռիփսիմե Հակոբի	Դատվածության քրեաիրավական բնութագիրը	Հ. Խաչիկյան
Եղիկյան Լիլիթ Հրաչյայի	Քրեական պատասխանատվությունը գողության համար	Ա. Ասատրյան

Ցականյան Մերի Գոռի	Քրեական պատասխանատվությունից ազատելը վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով	Ա. Գաբուզյան
Բադոյան Մերի Սասունի	Համակարգչային տեղեկատվությունը վնասելու հետ կապված հանցագործությունների համար քրեական պատասխանատվությունը	Տ. Սիմոնյան
Արզումանյան Մարիամ Սամվելի	Մոր կողմից նորածին երեխայի սպանությունը	Ս. Առաքելյան
Ստեփանյան Լուսինե Զաքարի	Պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելու քրեաիրավական բնութագիրը	Ա. Ասատրյան
Ծատուրյան Էլեն Լենիստի	Պատիժը որպես հանցավորության դեմ պայքարի միջոց	Ա. Մարգարյան
Ղուկասյան Դավիթ Սամվելի	Քրեական պատասխանատվությունը ապօրինի հարստացման համար	Ա. Գաբուզյան
Գրիգորյան Էդմոնդ Արմենի	Քրեական օրենքի գործողությունը տարածության մեջ	Ա. Մարգարյան
Գևորգյան Անի Կարապետի	Փաստական սխալի դեպքում արարքի որակման առանձնահատկությունները	Ա. Գաբուզյան

**Կրիմինալոգիա
Մագիստրոսական թեզեր**

Ալոյան Նորիկ Սամվելի	Բռնի-ազրեսիվ մոտիվացիայով կատարվող հանցագործությունների կրիմինալոգիական բնութագիրը ՀՀ-ում	Ա. Գաբուզյան
Սաակյան Սվետլանա Վարդի	Ընտանեկան բռնության կրիմինալոգիական հիմնախնդիրները	Ա. Մարգարյան
Բաբաջանյան Արամ	Ռեցիդիվային հանցավորության միտումները ՀՀ-ում	Տ. Սիմոնյան

Նորիկի		
Հակոբյան Գևորգ Տիգրանի	Ազատագրելու պատժատեսակի նշանակման և կատարման առանձնահատկությունները անչափահասների նկատմամբ	Հ. Խաչիկյան
Զաքարյան Մելինե Վահրամի	Պրոբացիայի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում	Տ. Սիմոնյան
Մխիթարյան Ռուբինա Ռուբիկի	Դրդապատճառների պայքարը հանցավոր վարքագծում	Ա. Վարդապետյան
Հարությունյան Հայկ Գրիգորի	Կոռուպցիոն հանցավորության կրիմինալոգիական հիմնախնդիրները ՀՀ-ում	Ա. Մարգարյան
Կակոյան Քրիստինե Սարգսի	ՀՀ-ում հանցավորության միտումները, կառուցվածքը, դինամիկան	Ա. Գաբուզյան
Սկրտիչյան Անի Ժիրայրի	Անչափահասների և դեռահասների հանցավոր խմբավորումները	Տ. Սիմոնյան

**Քրեական իրավունք և դատավարություն
Մագիստրոսական թեզեր**

Խեղոյան Ելենա Արտաշեսի	Հանցանքների համակցությամբ պատիժ նշանակելու հիմնախնդիրները	Ա. Գաբուզյան
Երանոսյան Աննա Արսենի	Քրեական պատասխանատվությունը առնչակցության համար	Ժ.Ստեփանյան
Առաքելյան Մարիամ Սերգեյի	Պատիժը կրելուց պայմանական վաղաժամկետ ազատելու հիմնախնդիրները ՀՀ-ում	Ժ.Ստեփանյան
Հակոբյան Արման	Քրեական պատասխանատվությունը մարդուն առևանգելու համար	Ա. Գաբուզյան

Գրիգորի		
Հակոբյան Հայկուհի Գառնիկի	Հանցակիցների տեսակների հետ կապված որոշ հիմնահարցեր	Ա. Գաբուզյան
Մելիքյան Մելիք Արտաշեսի	«Փողերի լվացման» համար քրեական պատասխանատվության հիմնախնդիրները	Տ. Սիմոնյան
Բեգոյան Լալա Արսենի	Հանցագործությունների որակումը գնահատողական հասկացությունների դեպքում	Ա. Վարդապետյան
Հարությունյան Ալբերտ Անդրանիկի	Հանրային աշխատանքների քրեաիրավական հիմնախնդիրները	Տ. Սիմոնյան
Սաֆարյան Պարույր Գևորգի	Ծայրահեղ անհրաժեշտություն	Ա. Հովհաննիսյան
Հովհաննիսյան Աննա Արմանի	Քրեական պատասխանատվությունից ազատելը վաղեմության ժամկետն անցնելու հետևանքով	Ժ. Ստեփանյան
Ավետիսյան Միքայել Մարտիրոսի	Համաներման քրեաիրավական հիմնախնդիրները	Ա. Մարգարյան
Օհանյան Էլիանորա Արթուրի	Հոգեկան խիստ հուզմունքի վիճակում կատարված սպանություն	Ա. Հովհաննիսյան
Հարությունյան Արեգ Գագիկի	Անզգուշությունը որպես մեղքի ձև	Տ. Սիմոնյան

**Սահմանադրական իրավունքի ամբիոն
Ավարտական աշխատանքներ**

Այոյան Լևոն Գագիկի	«Մտքի, խղճի և կրոնի ազատության սահմանադրական հիմքերը»	Վ. Այվազյան
Խոուդինյան Աստղիկ Գևորգի	«Պետական բյուջե մուտքագրվող հարկեր. Իրավական կարգավորման հիմնախնդիրները և զարգացման հեռանկարները»	Հ. Ենգոյան
Մաթևոսյան Արմեն Սուրենի	«Սահմանադրական դատավարության ընթացակարգը և դրա առանձնահատկությունները /իրավահամեմատական վերլուծություն/ »	Ա. Մանասյան
Մանուկյան Վահե Վարդանի	«Խորհրդարանական ընդդիմության կարգավիճակի արդի հիմնախնդիրները»	Ս. Բադալյան
Ոսկանյան Տաճատ Նվերի	«Էլեկտրոնային վարչարարության զարգացման հեռանկարները»	Գ. Դանիելյան
Պետրոսյան Մարիա Մարտունի	«ՀՀ Բարձրագույն դատական խորհրդի արտասահմանյան երկրների համանման մարմինների իրավահամեմատական վերլուծություն »	Գ. Դանիելյան
Սարիբեկյան Մերի Վարուժանի	«Քաղաքացիների սոցիալական իրավունքների իրացման և պաշտպանության արդի հիմնախնդիրները»	Ա. Մանասյան
Վարտուկյան Զավեն Համբարձումի	«Էլեկտրոնային արդարադատության ներդրումը արդար դատական քննության իրավունքի երաշխավորման համատեքստում »	Գ. Դանիելյան

Փահլևանյան Հայկ Կարենի	«Վարչական վարույթի առանձին տեսակների անհրաժեշտությունը և դրանց իրավական կարգավորումը»	Գ. Դանիելյան
Եղիազարյան Լավրենտի Էմիլի	«ՀՀ նախագահի կարգավիճակի առանձնահատկությունները խորհրդարանական կառավարման ձևի համատեքստում»	Ռ. Մախմուդյան
Հակոբյան Էլլադա Ավետիքի	«Վարչական ակտի բողոքարկումը արտադատական կարգով»	Ռ. Մախմուդյան
Հայրապետյան Ռոմիկ Սևակի	«Հանրաքվեի սահմանադրական հիմքերը և օրենսդրական իրացման խնդիրները»	Վ. Այվազյան
Պողոսյան Էդգար Կարենի	«Դատախազության սահմանադրաիրավական կարգավիճակը /իրավահամեմատական վերլուծություն/ »	Հ. Ենգոյան

Մագիստրոսական թեզեր

Գեղամյան Էլինա Կարենի	«Վարչարարությամբ պատճառված ոչ նյութական վնասի հատուցումը»	Գ. Դանիելյան
Ծառուկյան Ազատուհի	«Օրենսդրական գործընթացի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»	Ս. Բադալյան

Ազատի			
Մարգարյան Արմենի	Արայիկ	«Վարչական պատասխանատվության օրենսդրության բարելավման արդի հիմնախնդիրները»	Գ. Մուղնեցյան
Սահակյան Վարդանի	Մերի	«Վարչական հսկողության և վերահսկողության ոլորտում անհարկի կրկնությունների, ներուժի ոչ արդյունավետ բաշխման խնդիրների լուծման եղանակները »	Գ. Մուղնեցյան
Հակոբյան Արմենի	Սյուզաննա	«Վարչական պատասխանատվության ինստիտուտի կատարելագործման հիմնական ուղղությունները »	Ռ. Մախմուդյան

Պետության և իրավունքի տեսության և պատմության ամբիոն

Ավարտական աշխատանքներ

Աթայան Անի Գարիկի	Պետության լեգիտիմացման հնարավոր ուղիները և դրա հիմնահարցերը Հայաստանում	Տ.Սիմոնյան
Մարտիրոսյան Մարի Արմենի	Իրավունք և քաղաքականություն	Ա.Կարապետյան

Գրիգորյան Ապրես Անդրանիկի	Արտոնություններն իրավունքում	Ա.Ասատրյան
Թաղևոսյան Ռոզի Սերգեյի	Իրավունքի չարաշահում	Կ. Ամիրյան
Համբարյան Արքիմեդ Գարիկի	Ինդուսական իրավական համակարգը	Վ.Գևորգյան
Բատիկյան Մարիա- Թերեզա Կարենի	Պատգամավորի մանդատի հիմնախնդիրը Հայաստանի երրորդ հանրապետությունում	Ա.Ալեքսանյան
Գասպարյան Դավիթ Արմենի	Հայաստանի Հնարապետության և Իսրայել պետության կառավարման ձևերի համեմատման-իրավական վերլուծություն	Վ.Գարապետյան
Նիկողոսյան Դավիթ Արամի	Իշխանության բաժանման տեսական ակունքները և արդի հայեցակարգերը	Ա.Վաղարշյան
Պետրոսյան Մարիամ Ալեքսանի	Ժողովրդի հասկացությունը և իրավական կարգավիճակը ժողովրդաիշխանության համատեքստում	Տ.Նաղդալյան
Սահրադյան Հենրիկ Հրաչյայի	Պետաիրավական ռեժիմի հասկացությունը և ձևավորման հիմնահարցերը	Ա.Ալեքսանյան
Բաղդասարյան Հարութ	Երկրի պաշտպանության գործառույթը. տեսագործնական	Հ.Հարությունյան

Սեյրանի	հիմնահարցերը	
Քառյան Դիանա Արտավազի	Իրավունքի կիրառման միասնականության ապահովման գործառույթի Էվոլուցիան Հայաստանի Հանրապետությունում	Վ.Օհանյան
Սարգսյան Անահիտ	Իրավական ակտերի հրապարակման և ուժի մեջ մտնելու տեսագործնական հիմնահարցերը	Վ.Օհանյան
Անդրեասյան Սիմոն	Իրավունքի գերակայություն.	Կ.Ամիրյան

Մագիստրոսական թեզեր

Անդրիկյան Մամիկոն	Իրավական աքսիոմների տեսագործնական հիմնահարցերը	Գ. Վիրաբյան
Մինասյան Ալբերտ	Իշխանության հանրային իրավական պատասխանատվության սկզբունքը և դրա կենսագործման հիմնահարցերը	Ա. Վաղարշյան
Սարգսյան Անի	Իրավական որոշակիության սկզբունքը (տեսական բովանդակությունը և դատական պրակտիկան)	Տ. Սիմոնյան
Վարդանյան Վարդան	Իրավաստեղծ ռազմավարության հիմնահարցերը	Հ. Մարտիրոսյան
Միքայելյան Հասմիկ	Իրավական դաստիարակության և իրավական վարքագծային մշակույթի ձևավորման հիմնահարցերը ՀՀ-ում	Վ. Օհանյան

Հ Ա Շ Վ Ե Տ Վ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

ԵՊՅ քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի կողմից 25.04.2017թ-ից մինչև 30.05.2018թ. ընկած ժամանակահատվածում իրականացված ուսումնական և գիտահետազոտական գործունեության մասին

1. Ուսումնական և ուսումնամեթոդական աշխատանք

ա. Դասախոսությունների անցկացման եղանակներ

Չաշվետու ժամանակահատվածում ուսումնական գործընթացը պատշաճ կազմակերպելու նպատակով ամբիոնում շարունակվել են աշխատանքները դասախոսությունների անցկացման եղանակների արդյունավետությունը բարձրացնելու, դասախոսություններով տեսություն և պրակտիկա կապը առավել արդյունավետ ներկայացնելու, դասախոսությունները առավել գրավիչ դարձնելու և դասավանդման կիրառվող մեթոդները կատարելագործելու ուղղությամբ: Առանձին թեմաներով դասախոսություններ կարդալու համար հրավիրվել են տվյալ ոլորտի առաջատար մասնագետներ, այդ թվում դատավորներ ինչպես առաջին ատյանի, այնպես էլ վերաքննիչ եւ վճռաբեկ դատարաններից, ինչպես նաև իրենց հետազոտության թեմաներին վերաբերող հարցերով դասախոսություններին ներգրավվել են ամբիոնի ասպիրանտները, կատարելագործվել են օգտագործվող դիտակտիկ և պրակտիկ նյութերը:

Ամբիոնի գծով դասավանդվող առարկաները հիմնականում ապահովված են ամբիոնի դասախոսների կողմից հեղինակած մայրենի լեզվով դասագրքերով, ուսումնական ձեռնարկներով, դասախոսության տեքստերով, մեթոդական ցուցումներով, թեստերով, գործնական պարապմունքի նյութերով, ծրագրերով:

Ուսումնական պրոցեսի անխափան իրականացման ռիսկերը նվազեցնելու նպատակով շարունակվել են դասավանդվող առարկաների գծով ամբիոնի անդամների վերամասնագիտացմանն ուղղված աշխատանքները:

Ամբիոնի գրեթե բոլոր անդամները զբաղված են պրակտիկ գործունեությամբ, ինչը թույլ է տալիս ուսումնական պրոցեսում ապահովել գիտություն և պրակտիկա կապը, ուսանողներին փոխանցել պրակտիկ գիտելիքներ և հմտություններ:

բ. Սեմինար և գործնական պարապմունքների անցկացման եղանակները և մեթոդները

Չաշվետու ժամանակահատվածում շարունակվել են սեմինար և գործնական պարապմունքների կազմակերպման գործընթացի կատարելագործմանն ուղղված աշխատանքները, ուսանողների վերլուծական միտքը զարգացնելու, նրանց պրակտիկ գիտելիքներ և հմտություններ փոխանցելու նպատակով շեշտը դրվել է իրավական խնդիրներ լուծելու, համապատասխան փաստաթղթեր կազմելու, կոնկրետ գործեր ուսումնասիրելու, ինչպես նաև Մարդու իրավունքների եվրոպական, ՀՀ Սանմանադրական և Վճռաբեկ դատարանների որոշումների ուսումնասիրման և վերլուծության վրա:

Բացի դրանից դասավանդվող առարկաների գծով կազմված ուսումնամեթոդական ցուցումների հիման վրա ուսանողներին հանձնարարվել է կազմել հայցադիմումներ, վերաքննիչ եւ վճռաբեկ բողոքներ, վճիռներ եւ միջանկյալ դատական

ակտեր /հայցադիմումը վերադարձնելու, հացադիմումի ընդունումը մերժելու, հայցն առանց քննության թողնելու մասին որոշումներ եւ այլն/, կոնկրետ թեմաների վերաբերյալ ռեֆերատներ, ուսանողական գիտական աշխատանքներ:

գ. Ուսումնամեթոդական ծրագրերի, հարցաշարերի, խնդիրների, տեսուերի ստեղծում և նոր առարակաների ներդրում

Ամբիոնի գրեթե բոլոր առարկաները ապահովված են համապատասխան ծրագրերով, ընթացիկ, ավարտական քննությունների կամ ստուգումների համար կազմել են թարմացված հարցաշարեր, թեստեր, խնդիրներ և այլ գրավոր առաջադրանքներ:

Հաշվետու ժամանակահատվածում հրատարակվել է և ուսումնական գործընթացում սկսվել են կիրառվել.

- <<Քաղաքացիական դատավարություն 1>> ուսումնամեթոդական ձեռնարկը (հեղինակ՝, իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Սերգեյ Մեղրյան),
- <<Քաղաքացիական դատավարություն 2>> ուսումնամեթոդական ձեռնարկը (հեղինակ՝, իրավ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ Սերգեյ Մեղրյան):

2. Գիտահետազոտական աշխատանք

Հաշվետու ժամանակահատվածում ամբիոնի անդամների կողմից հրատարակվել է 2 ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, 17 գիտական հոդված, իսկ ասպիրանտների և հայցորդների կողմից 2 գիտական հոդված :

3. Ուսանողների և ասպիրանտների հետ տարվող աշխատանքներ

աք ՈւԳԸ և ուսանողների հետ տարվող աշխատանքներ

Ամբիոնը ակտիվ աշխատանքներ է իրականացրել ուսանողների կողմից ՈւԳԸ աշխատանքների կազմակերպմանը օժանդակելու ուղղությամբ :

1. Խորհրդատվական հանդիպումներ ուսանողների հետ.

Ուսանողների հետ անցկացվել են սեմինարներ, դասախոսություններ նվիրված գիտական, դիպլոմային աշխատանք և մագիստրոսական թեզ գրելու հմտություններին:

Ուսանողների համար կազմակերպվել են այցելություններ ՀՀ երեւան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության, վերաքննիչ քաղաքացիական եւ վճարեկ դատարաններ :

2017թվականի նոյեմբերին ամբիոնի ասպիրանտ Լ.Պետրոսյանը Կարիերայի կենտրոնի կողմից կազմակերպված «Հրավաքանական անգլերեն» դասընթացների շարքում անցկացրել է երկու սեմինար անգլերեն լեզվով՝ «Վարչական ակտերի վերանայումը», «ՀՀ վարչական դատարան դիմելու իրավունքը» խորագրերով:

2017 թվականի դեկտեմբերին ամբիոնի ասիստենտ Վահագն Գրիգորյանը ՈԻԳԸ-ի հետ համատեղ անցկացրել է քննարկում՝ «Քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը» թեմայով:

2018 թվականի մարտին ամբիոնի ասիստենտ Վահագն Գրիգորյանը ՈԻԳԸ-ի հետ համատեղ անցկացրել է սեմինար-քննարկում՝ «Փաստաբանի գործնական հմտությունները» թեմայով:

2. Մասնակցություն հանրապետական և /կամ միջազգային գիտական կոնֆերանսներին/կլոր սեղաններին, գիտական քննարկումներին/ :

2017թ. դեկտեմբերի 12-ի ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովին զեկուցումով հանդես են եկել՝ **ի.գ.դ. Վ.Վ. Հովհաննիսյանը, ի.գ.թ. Պ.Դ.Թադևոսյանը:**

2017թ. Դեկտեմբերի 1-ին կազմակերպվել է հանդիպում-քննարկում Քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի դասախոս, **ի.գ.թ. Տ.Վարդազարյանի** հետ «Հրավաքանին ներկայացվող պահանջները ժամանակակից աշխատաշուկայում» խորագրով :

2017թ. դեկտեմբերի 5-ին կազմակերպվել է հանդիպում-քննարկում Քաղաքացիական դատավարության ամբիոնի դասախոս, **ի.գ.թ., դոցենտ Ս.Մեղրյանի** հետ «Քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը» խորագրով:

2017 թվականի դեկտեմբերի 11-12-ը Եվրոպայի Խորհրդում (Ֆրանսիա, Ստրասբուրգ, Ագորա մասնաշենք) տեղի է ունեցել քննարկում ՀՀ քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագծի վերաբերյալ, որին մասնակցել են Ս.Մեղրյանը, Տ.Մարկոսյանը և Լ.Պետրոսյանը:

2017 թվականին ֆակուլտետի գիտական խորհրդի նիստում ամբիոնի ասիստենտ Տ.Մարկոսյանը հանդես է եկել «Դատական օրենսգրքի հայեցակարգը» թեմայով զեկույցով:

2017 թվականին ֆակուլտետի գիտական խորհրդի նիստում ամբիոնի ասիստենտ Տ. Մարկոսյանը ներկայացրել է «Դատական օրենսգիրք» սահմանադրական օրենքի նախագծի հիմնական դրույթները:

2018թ. մարտի 21-ին ԵՊՅ ԷԻԳԿ և ԵՊՅ իրավագիտության ֆակուլտետի ՈԻԳԸ- ի հետ համագործակցությամբ կլոր սեղան «Զրային ռեսուրսների մասնակցային, թափանցիկ, հաշվետու և արդյունավետ կառավարում» թեմայով:

բՄ Կլինիկա

Ամբիոնի դասախոս Տ. Մարկոսյանը ղեկավարում է ուսանողական-խորհրդատվական ծառայության քաղաքացիաիրավական և վարչաիրավական մասնագիտացումը, որի շրջանակներում հաշվետու ժամանակահատվածում ծառայություն է մատուցվել ավելի քան 60 անձի:

4. Կադրերի պատրաստում և վերապատրաստում

ա. Ասպիրանտների, հայցորդների հետ տարվող աշխատանք

Ամբիոնի աշխատանքային ծրագրում հատուկ տեղ է զբաղեցնում գիտամանկավարժական կադրերի պատրաստումը: Ամբիոնն ունի 1 առկա և 5 հեռակա ուսուցման ասպիրանտ:

Ամբիոնում պարբերաբար քննարկվել են ասպիրանտների ու հայցորդների հաշվետվությունները, նրանց գիտական հոդվածները: Ամբիոնը նրանց աջակցություն է ցուցաբերել հոդվածների տպագրման, թեզերի պատրաստման աշխատանքների կազմակերպման և նախնական պաշտպանության հարցում:

2017թ. դեկտեմբերի 7-8 տեղի է ունեցել, արդեն ավանդույթ դարձած, ասպիրանտների և հայցորդների տարեկան գիտական նստաշրջանը, որին մասնակցել են ամբիոնի ասպիրանտներ և հայցորդներ:

բ. Ասպիրանտներին մանկավարժական աշխատանքի ներգրավում

Ամբիոնի ասպիրանտները և հայցորդները ակտիվորեն ներգրավված են ուսումնական գործընթացին: Ամբիոնի յուրաքանչյուր ասպիրանտ, բացի նախատեսված դասաժամերից, մասնակցել է նաև մյուս առարկաների թե՞ դասախոսություններին, և թե՞ սեմինար «գործնական» պարապմունքներին, ինչը նպաստելու է գիտելիքների խորացմանն ու փորձի ձեռքբերմանը:

գ. Ամբիոնի դասախոսների վերապատրաստումներ, գործուղումներ և այլ մասնագիտական գործունեություն

2018թ. ապրիլի 15-21 ամբիոնի պրոֆեսոր, ի.գ.դ. **Վ. Զովհաննիսյանը**, ԵՊՅ իրավագիտության ֆակուլտետի դասախոսների կազմում, գործուղվել է Արցախի Զանրապետության պետական համալսարան: Աշխատանքային գործուղման նպատակն է եղել՝

ըստ համապատասխան մասնագիտացումների՝ դասախոսություններ կարդալ վաղորոք համաձայնեցված քաղաքացիական դատավարություն եւ առեւտրային արբիտրաժ թեմաներով:

Դասախոսություններին ներկա են գտնվել նաև ԱրՊՅ պատմա-իրավագիտական ֆակուլտետի դասախոսներ՝ միաժամանակ ապահովելով փորձի փոխանակման և իրենց համար՝ վերապատրաստման բաղադրիչը:

ԱրՊՅ պատմա-իրավագիտական ֆակուլտետի քաղաքացիական մասնագիտացման դասախոսների հետ ակտիվ քննարկումներ են ունեցել ուսումնական ծրագրերի կատարելագործման, ավարտական և մագիստրոսական աշխատանքների թեմատիկ ուղղությունների շուրջ, պայմանավորվածություններ են ձեռքբերվել համացանցի միջոցով գտնվելու ակտիվ մասնագիտական տեղեկատվական փոխանակման մեջ՝ հետագայում համատեղ ուսումնագիտական աշխատանքներ գեներացնելու հեռանկարով:

2018թ. հունվարի 14-ից հուլիսի 25ը ամբիոնի ասիստենտ, ի.գ.թ. **Պ.Թադևոսյանը** եւ ամբիոնի ասպիրանտ **Լ. Պետրոսյանը** վերապատրաստում են անցել **ԱՄՆ Թաֆթս համալսարանի Ֆլետչերի իրավունքի եւ դիվանագիտության դպրոցում** Յանրային քաղաքականություն եւ կառավարում ծրագրով:

2018 թվականի ապրիլի 24-ին ամբիոնի ասպիրանտ Լ.Պետրոսյանը Ֆլետչերի իրավունքի և դիվանագիտության դպրոցում դասախոսել է <<Կրոնական ազատության իրավունքի իրացման արդի հիմնախնդիրները>> թեմայով:

Ամբիոնի ասիստենտ, ի.գ.թ. **Տ. Վարդազարյանը** 2018 թվականի ապրիլի 01-ից մինչև հունիսի 30 մասնակցել է Լատվիայում, Բելգիայում և Լյուքսեմբուրգում վերապատրաստման ծրագրի (Advanced Programme in European law & Economics), հանդիպումներ ունեցել էՄ ինստիտուտներում:

Թերացումները

Վերը նշված դրականի հետ ամբիոնի աշխատանքներում տեղ են գտել նաև որոշ թերություններ. մասնավորապես, անհրաժեշտ է.

- հաջորդ ուսումնական տարվա ծրագիրը կազմելիս հաշվի առնել համատեղող դասախոսների ծանրաբեռնվածությունը և քաղաքական հայացքները, որպեսզի չունենանք ուսումնական պրոցեսի հետ կապված այն խնդիրները, որոնք ունեցանք այս տարի:

- ամբիոնի անդամների գիտահետազոտական ակտիվությունը բարձրացնելու նպատակով մշակել ամբիոնի անդամների կողմից գիտահետազոտական ակտիվ գործունեություն իրականացնելուն նպաստող մեխանիզմներ:

Ամբիոնի վարիչ

Վ. Հովհաննիսյան

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ

1. **Ս.Գ.Մեղրյան**, ՀՀ Քաղաքացիական դատավարություն-1, «ԵՊՀ» հրատ, Երևան 2017, 336 էջ
2. **Ս.Գ.Մեղրյան**, ՀՀ Քաղաքացիական դատավարություն-2, «ԵՊՀ» հրատ, Երևան 2017, 349 էջ

Գիտական հոդվածներ

1. **Ա.Ս.Նիկողոսյան**, Փախստականների պաշտպանությունը ՀՀ քրեական օրենսգրքի համատեքստում, Պետություն և իրավունք, Երևան, 2017, թիվ 4(783), էջեր 5-11:
2. **Ա.Ս.Նիկողոսյան**, Խուզարկության կատարման փաստական և իրավական հիմքերի փոխհարաբերակցության առանձնահատկությունները, Դատական իշխանություն, թիվ 9-10/219-220, Երևան, 2017, էջեր 52-62:/Համակերպիչակություն-Վահե Ենգիբարյան/
3. **Ա.Ս.Նիկողոսյան**, Անչափահասների պաշտպանությունը քրեական գործերով վարույթի ընթացքում, հեռաուսուցման ձեռնարկ, Երևան, 2017, 22էջ /Համակերպիչակություն/ :
4. **Վ.Վ. Հովհաննիսյան**, Ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի իրացման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում ՀՀ սահմանադրական բարեփոխումների լույսի ներքո, Բանբեր Երևանի համալսարանի, թիվ 3 (24), Երևան, 2017, էջեր 67-77:
5. **Վ.Վ. Հովհաննիսյան**, Ողջամիտ ժամկետում գործի քննության իրավունքի պաշտպանության հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, «ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 430-445:
6. **Vare Oганесян**, Обеспечение условий международно-правовых оснований правомерности разрешения признания и исполнения иностранных судебных актов в гражданском процессе Республики Армения, «Вопросы российского и международного права», Московская область, г Ногинск, том 7, № 3А, 2017, стр. 283-295:

7. **Պ.Դ. Թադեւոսյան** *The Decisions of the Constitutional Court of the Republic of Armenia with Respect to the Power of the Cassation Court to Leave the Cassation Appeal Without Examination.* **South Caucasus Law Journal** 08/2017 Constitutional Reforms in South Caucasian Countries. pp. 268-275

8. **Ս.Գ.Մեղրյան**, Ապացուցման պարտականությունը բաշխելու ընդհանուր կանոնը ՀՀ քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքում, *Բանբեր Երևանի համալսարանի*, թիվ 1 (25), Երևան, 2018, էջեր 14-30:

9. **Ս.Գ.Մեղրյան**, Հայաստանի հանրապետության քաղաքացիական դատավարության նոր օրենսգրքի նախագիծը, ընդունման անհրաժեշտությունը և առաջարկվող լուծումները , «ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 395-430:

10. *Есаян В Г*, Диспозитивная процессуальная права в гражданском процессуальном праве, Высшая школа, август-16, 2017, стр.23-29:

11. *Есаян В Г*, Об основных вопросах мирового соглашения в судебном разбирательстве, Юридические науки, Вестник московского университета им С.Ю. Витте, 2/15/, 2018, стр. 44-56:

12. **Վ.Գ.Եսայան** , Հայցապահանջի փոփոխման հիմնահարցերը քաղաքացիական դատավարությունում, «ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 445-458:

13. **Վ.Վ.Դալլարյան**, Հայցի ապահովման կատարման հիմնախնդիրները , ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 458-472:

14. **Օ.Ս.Գեղամյան**, Ջրօգտագործման հետ կապված վեճերի լուծման արտադատական կարգի որոշ առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 472-484:

15. **Տ.Ա.Խաչիկյան**, ԵԱՏՄ Մաքսային օրենսդրության և «Մաքսային կարգավորման մասին» ՀՀ օրենքի միջև փոխհարաբերության հիմնախնդիրները ,«ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 484-496:

16. **Հ.Ս.Գրիգորյան**, Ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում հանրային մասնակցության որոշ հարցերի շուրջ, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՀ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 496-513 :

17. **Վ.Յ.Գրիգորյան**, Գաղտնի եղանակով կատարված լուսանկարները, ձայնագրությունները և տեսագրությունները քաղաքացիական դատավրությունում որպես ապացույց օգտագործելու թույլատրելիության հիմնախնդիրները, Բանբեր Երևանի համալսարանի, թիվ 1 (25), Երևան, 2018, էջեր 30-45:

Ամբիոնի ասպիրանտներ^ա

1. **Լ.Յ.Պետրոսյան**, Գործի փաստական հանգամանքները ի պաշտոնե պարզելու (ex officio), սկզբունքի ընդհանուր իրավական բնութագիրը, ԵՊՅ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՅ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 287-299:
2. **Ա.Ս.Միքայելյան**, Միմյանց հետ կապված գործերի ընդդատությունը որպես տարածքային ընդդատության ինքնուրույն տեսակ, «ԵՊՅ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու», «ԵՊՅ» հրատ, Երևան, 2018, էջեր 299- 321:

ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՈՒՍՈՒՄՆԱՄԵԹՈՂԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Ուսումնամեթոդական ձեռնարկներ

1. **Ռոլֆ Քնիպեր, Վ Ավետիսյան, Գ. Բեքմեզյան, Ա. Թավադյան, Ս.Տարմանյան**, Քաղաքացիական իրավունքի խնդրագիրք (լուծումներով), 2017, Երևան, Տիգրան Մեծ, 2017, 240 էջ
2. **Տ. Դավթյան**, ՀՀ ընտանեկան իրավունք: Գործնական պարապմունքների ձեռնարկ, 2017, ԵՊՀ, Երևան, Հայրապետ հրատ., 2017, 256 էջ
3. **Դ. Սերոբյան**, ՀՀ քաղաքացիական իրավունք . Պարտավորական իրավունք, 2017, Խմբ.՝ Վ. Դ. Ավետիսյան, Երևան, ԵՊՀ հրատ., 2017, 276 էջ (Էլեկտրոնային գիրք)
4. **Գ. Բեքմեզյան**, Վնաս պատճառելուց բխող պարտավորություններ (արտապայմանագրային պարտավորություններ), 2017, Ուս. ձեռնարկ: Հեղինակային հրատ., Հայաստան, Երևան, 2017թ. , 126 էջ ([Էլեկտրոնային գիրք](#))

Գիտական հոդվածներ

1. **Վահրամ Ավետիսյան**, Բանկ հանդիսացող բաժնետիրական ընկերությունների բաժնետոմսերի համախմբման առանձնահատկությունները, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու/ ԵՊՀ; Գլխ. Խմբ.՝ Գ.Ս. Ղազինյան. Եր. ԵՊՀ, 2017, էջ 175-197:
2. **Ա. Հայկյանգ**, Ընտանեկան միկրոսոցիումի բնույթը և էվոլյուցիան, 2017 Պետություն և իրավունք, N 2-3 (76-77), Երևան, 2017, էջ 65-69
3. **Ա. Հայկյանգ, Մովսես Խաչատրյան**, Անարդար պայմանները ապահովագրության պայմանագրում, 2017, «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն», Երևան, 2017 № 2 (23), էջ 33-43
4. **Դ. Սերոբյան**, Տնտեսական և գործարարական գործունեության հարաբերակցության հիմնախնդիրը սահմանադրական փոփոխությունների լույսի ներքո, 2018, «Բանբեր Երևանի համալսարանի. Իրավագիտություն», Երևան, 2018 № 1 (25), էջ 45-52
5. **Լ. Մելիքջանյան**, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված սերվիտուտի տեսակները, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 1/1, 2018, ԵՊՀ հրատ., էջ 166-176
6. **Ա. Թավադյան**, Անվավեր գործարքների իրավական կարգավորումը Հայաստանի Հանրապետությունում , ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 1/1, 2018, ԵՊՀ հրատ., էջ176-189

7. **Ռ. Գրիգորյան**, Սպառնողական վարկի վաղաժամկետ մարման իրավական հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, 1/1, 2018, ԵՊՀ հրատ., էջ 189-203

Ամբիոնի ասպիրանտներ^ա

8. **Գ. Պողոսյան** Ոչ առևտրային կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության արդյունքում ստացվող գումարի բաշխման արգելքի որոշ ասպեկտներ, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՀ հրատ., էջ 130-147
9. **Գ. Պողոսյան**, Ոչ առևտրային կազմակերպությունների հատկանիշները, Պետություն և իրավունք, Երևան, 2017, թիվ 2-3 (76-77) էջեր 71-89
10. **Գ. Պողոսյան**, Ոչ առևտրային կազմակերպությունները որպես քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություններ Դատական իշխանություն, Երևան, 2017, թիվ 10-11 (221-222) էջեր 10-23
11. **Գ. Պողոսյան**, Ոչ առևտրային կազմակերպությունների դասակարգումը, Արդարադատություն, Երևան, 2018, թիվ 1 (42) էջեր 62-71
12. **Գ. Պողոսյան**, Խորհրդի՝ որպես կոլեգյալ կառավարման մարմնի ձևավորման անհրաժեշտությունը և դերը հասարակական կազմակերպությունների կառավարման մարմինների համակարգում Դատական իշխանություն, Երևան, 2018, թիվ 01-02 (223-224), էջեր 42-52
13. **Գ. Պողոսյան**, Ոչ առևտրային կազմակերպությունների կորպորատիվ կառավարման առանձնահատկությունները Դատական իշխանություն, Երևան, 2018, թիվ 03-04 (225-226) էջեր 45-55
14. **Գ. Պողոսյան**, Հասարակական կազմակերպության անդամների ձայնի իրավունքի և անդամավճարի պարտականության առանձնահատկությունները ՀՀ-ում Այլընտրանք գիտական հանդես, Երևան, 2018, թիվ 1, էջեր 180-188
15. **Գ. Պողոսյան**, Շահագրգռվածության անկայությամբ գործարքների իրավական կարգավորման անհրաժեշտությունը ոչ առևտրային կազմակերպություններում Պետություն և իրավունք, Երևան, 2018, թիվ 1 (79) էջեր 43-55
16. **Գ. Պողոսյան**, Ոչ առևտրային կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության արդյունքում ստացվող գումարի բաշխման արգելքի որոշ ասպեկտներ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2018, թիվ 1 (1)/ ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետ: Խմբ.՝ Գ. Ս. Ղազինյան. – Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2018, էջեր 130-147
17. **Մ. Խաչատրյան**, Ապահովագրական հատուցման մերժումը օրենքով սահմանված հիմքերով, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՀ հրատ., էջ 147-162

18. **Մ.Խաչատրյան** Ապահովագրական շահը գույքի ապահովագրության պայմանագրերում, Պետություն և իրավունք, Երևան, 2017, թիվ 4 (78), էջեր 95-103
19. **Մ.Խաչատրյան**, Ապահովագրական հատուցման կապակցությամբ ապահովագրության պայմանագրի սուբյեկտների հարաբերությունները, Պետություն և իրավունք, Երևան, 2018, թիվ 1 (79) էջեր 63-70:
20. **Մ.Խաչատրյան** Ապահովագրական գումարի և ապահովագրավճարի նվազեցման կարգը, Այլընտրանք գիտական հանդես, Երևան, 2018, #1 (հունվար-մարտ/, էջեր 160-170:
21. **Մ.Խաչատրյան** Տեղեկատվությունը բացահայտելու պարտականությունը ապահովագրության պայմանագրերում Արդարադատություն, Երևան, 2018, թիվ 2 (43) էջեր 55-60
22. **Մ.Խաչատրյան** Ապահովագրական հատուցման մերժումը օրենքով սահմանված հիմքերով, ԵՊՐ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու, Երևան, 2018, թիվ 1 (1), էջեր 147-161
23. **Ա. Ղահրամանյան**, Սպառողական նպատակներով լիզինգի իրավական կարգավորման առանձնահատկությունները ՀՀ-ում, ԵՊՐ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՐ հրատ., էջ 162-177
24. **Ճ. Ղուկասյան**, Ապրանքների թերությունների հետևանքով պատճառված վնասի համար պատասխանատվություն կրող անձինք, ԵՊՐ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՐ հրատ., էջ 177-193
25. **Ա. Մուրաֆյան**, Կեղծ և շինծու գործարքների անվավերության հետևանքների կիրառման պահանջ ներկայացնելու կողմերի իրավունքի սահմանափակման հիմնահարցը ԵՊՐ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՐ հրատ., էջ 193-208
26. **Ռ. Պետրոսյան**, Առանց ծնողական խնամքի մնացած երեխաների անձնական ոչ գույքային և գույքային հարաբերությունների պատմական զարգացումը Հայաստանում, ԵՊՐ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու 1(1) 2018, ԵՊՐ հրատ., էջ 208-233